

Рік II. ч. 11. (167) Понеділок 20. січня 1941. Ціна 30 сот.

…ЬКІ ВІСТІ

щоденник, … недіть і свят

РЕДАКЦІЯ: Краків, Ожешкової 7. — Тел. 104-81
АДМІНІСТРАЦІЯ: Краків, Райхсштрассе 34. Тел. 230-39

„Krakauer Nachrichten" — Tageszeitung.
Schriftleitung; Orzeszkowagasse 7.
Verwaltung; Reichsstrasse 34.

ПЕРЕДПЛАТА в краю і закордоном:
місячно . . . . . . 6 зол.
Курс 1 нім. марки — 2 зол.
5 чеських корон — 1 зол.

О. д-р Петро Вергун — Апостольським Візитатором

БЕРЛІН, 18. І. — (вл. тел.) — Св. Отець Папа Пій XII. у порозумінні з німецьким урядом призначив о. пралата д-ра Петра Вергуна апостольським візитатором з правами апостольського адміністратора ad nutum Sanctae Sedis.

Після полагоди різних формальностей перейме номінат справу душпастирської опіки над усіми греко-католицькими вірними у Великій Німеччині.

Велика німецька атака на Ейвонмавт

БЕРЛІН, 18. І. — Повідомлення Головного Командування Німецьких Збройних Сил з пятниці згадувало про сильний налет великих німецьких летунських ескадр. Тепер подають, що метою тих атак німецького летунства був головно важний торговельний порт при гирлі Бристольського Каналу Ейвонмавт. Атака була добре переведена й відбувалася при сприятливій погоді. Німецькі летуни скинули запальні й розривні бомби на корабельні майстерні, шлюзи, млини та збірники ропи. Завважили вибухи та пожежі більших розмірів у магазинах і корабельних майстернях, що свідчить про успішність атаки.

—o—

Мальта під градом бомб

РИМ, 18. І. — З італійських повідомлень виходить, що вчорашній налет німецьких бомбовиків та спадних літаків на Мальту, був одним з найважчих, що його від початку війни пережив цей острів. Досі Мальта перебула вже 198 летунських тривог та щонайменше 50 налетів та ніодин не був такий грізний як цей останній.

Саме бомбардування пристані, арсеналу та набережних так виглядало: вчора біля полудня появилися над пристанею німецькі бомбовики. Охоронювали їх ловецькі літаки. Англійська протилетунська артилерія намагалася зупинити їх запоровим вогнем, та це не вдалося. Також важко ушкоджений літаконосець „Ілюстрієс" приєднався до цього артилерійського вогню, але незабаром всі його батерії замовкли, бо корабель дістав кілька важких бомбових ударів у різні місця. Бомби важкого калібру перемінили набережні у справжню руїну. Таксамо арсенал у Ля Валетті потерпів важкі втрати. Бомби поцілили також один англійський кружляк і торговельний корабель. Оба кораблі сильно перехилилися на бік. Опісля, коли над Ля Валетта стояли ще густі хмари диму, зявилися німецькі спадні літаки. Супроводили їх німецькі та італійські ловецькі літаки. Вони кружляли якийсь час, щоби розглянутися. Незабаром справжній град бомб впав на арсенал, пристань та англійські воєнні кораблі. Арсенал перемінився в одно велике море вогню. Покищо ще годі оцінити величину шкід і втрат, що їх спричинив цей летунський налет. Летунські світлини доказують важкі ушкодження одного англійського кружляка й торговельного корабля. Всі магазини, склади припасів та приміщення війська перемінилися в румовища.

Велике обурення на Анґлію

ВІШІ, 18. І. — Факт задержання на уруґвайських водах англійським кружляком французького торговельного пароплава „Мендози", що плив з харчами до Франції, викликав в політичних колах Віші велике обурення. Анґлія дала доказ своєї блькадної політики, спрямованої проти Франції. Французький уряд склав протест проти акції англійської фльоти проти корабля „Мендоза".

Анґлія оправдується перед Уруґваєм

ЗА НАПАД НА „МЕНДОЗУ"

БЕРЛІН, 18. І. — Під натиском прилюдної опінії в південно - американських державах англійський уряд був примушений оправдатися перед уругвайським урядом за нарушення уругвайських вод з приводу ревізії французького корабля „Мендоза". Та цим паперовим оправданням Анґлія не затре поганого враження в цілому світі з приводу цього зухвалого нападу. Лондон спершу заперечував, що цей напад відбувся на уругвайських водах, та цього не вдалося закрити. Цей випадок виявив, як мало Анґлія вважає на невтральність чужих держав.

—o—

Новий анґлійський корабель ушкоджений

АЛЬХЕСІРАС, 18. І. — До воєнної пристані у Ґібральтарі причалив минулої середи британський панцирний корабель. На ньому видно було сліди поважних ушкоджень. Не можна було відчитати назви корабля, бо напис замалювали. Нема двох думок, що маємо до діла з воєнним кораблем, що його поважно ушкодили підчас останніх боїв на Середземному морі, німецькі та італійські літаки.

У Водохрещі

Краків, 18. січня 1941.

В кожні рокові наші свята виринають перед нами не лише спогади, а й насувається безліч думок про майбутнє. Нині з приводу Водохрещі — Йорданських свят — мимохіть вчувається це мотто „Христос христися во Йордані".

„Христися во Йордані.." Велика тайна хрещення і великий заповіт для грядущих поколінь! І перед нами стає турботливий та грізний запит: скільки в нас буває цих хрестин, чи радше: скільки їх меншає, хоч би в порівнанні з нашими сусідами?!

Від літ уже істнує у нас парадоксальна диспропорція: приріст населення не йде в ніякому разі зі зростом освідомлення українських мас. Депопуляція серед інтеліґентних і заслужених родів з традиціями поступає страхітливо швидким темпом. Знаємо між ін. такі родини, де бувало по пять, навіть шість синів, вони наложили головами підчас визвольної війни і залишався лише один, на якому й покінчився рід, що сотні літ заслуговувався народові. Є родини, що складаються з кількох подруж, які проте не мають кому передати старе родове назвисько.

В повоєнні часи залюбки виправдували цю нашу депопуляцію серед інтеліґенції — важкою дійсністю, прикрими умовинами, безробіттям та інш. А про те не було й тоді оправдання для тих, що мали високі й добре платні становища й були батьками лише одної, або двох дітей. А скільки було подруж бездітних, де жінці вистарчить кіно замість родини, а чоловікові каварня замість хати!

Це ж був просто — жах. Інтеліґентні люди поголовно вимирали.

Та найважніше те, що „мода" йшла з міста на село, як зараза. Село брало примір, село наслідувало своїх провідників — інтеліґенцію. І то наслідували саме ті, що їм найкраще поводилось — багатії та середняки, а не біднота. Не дармо „мода" все приймається спершу у верхівці!

От перед нами дописи з Посяння: як саме тепер діється у тій смузі, — який там приріст населення?

Дописувач із Порохника подає, що українське населення на очах скапує, тає наче сніг на сонці. Це діється і на довкільних селах, прим., у Гавловичах, Угорці, Хорові і т. д., де не було ні одних народин. У такому Хорові, де є 3/4 українського населення, не прибуло за останніх три роки дослівно ніодної дитини, в містечку Порохнику, де є українська школа, вже бракує III кл., бо нема в тому віці дітей. А як у сусідів виглядає ця справа? Зівсім навпаки. Їх ледви четвертина в селі, а нового нарибку вчетверо більше.

Нарід, що хоче не то розвиватись, а просто істнувати, мусить в першу чергу — жити, не вмірати. Цю найяснішу правду ми, українці, немов забуваємо. Ми її легковажимо і не хочемо знати, що виключно тільки з власної своєї вини штовхаємо націю у

„Прозіт Нойяр!"

Новорічні враження з Відня

(Від власного кореспондента).

Відень, 3. січня 1941.

„Прозіт Нойяр!"

Так прощався з вами у крамницях купець і так покупець прощався з купцем. На вулиці знайомі подавали собі з цим словом руку, ви бачили, як усміхаються, бажаючи собі всього доброго.

Усміхався, зрештою, напередодні Нового Року ввесь Відень. Вистави скинули слово „Вайнахт", виписане смеречиною, сріблом, зірками і цим ніби остаточно зліквідували різдвяні настрої та спогади. За склянними тафлями зарябіло від новорічних символів. Свинки з цукру, свинки з шоколяди, свинки з паперової маси, з дерева. Такі самі конюшинки, коминярі, гриби-мариммухи й підкови. На кожному майже розі вулиці товпляться люди біля прилавків із цим крамом, а перекупка продає, спішиться, приговорює й закінчує торг, ховаючи гроші: „Прозіт Нойяр!"

Нойяр! Віденці люблять традицію й т. зв. „кляйнкунст". Відень не створив Сіменса, що засипує ввесь світ залізними, більшими й меншими машинами, але створив Бідермаєра й його стиль, дав світові вальса й віденську каварню з її романтикою й „ґемітліхкайт". Відень має тисячні дрібнички, справжні цяцьки, яких хіба ніде в світі не побачиш і без яких кожному, хто був у Відні, потім уже трудно жити. Самі ж мешканці Відня — ніби окремого підсоння люди. Тут усе дивляться на людину привітно, йдуть їй назустріч, хочуть їй зробити втіху, от, хочби такою деревляною свинкою за 10 феніґів. Купували тому й ті, що мають футра, й ті, що носять повитирані плащі.

„Куди йдете?" — це у Відні типове новорічне питання. Віденські каварні, про які обіцяю собі окремо написати (хоч уже твори про них написані!), всі мали того дня на виставах напис: „Нині в нас Ніч Сильвестрова!" — і далі йшов список прізвищ зір і зірок, що виступали в усіх прилюдних місцях — для розваги й насолоди більш і менш вибагливої публики. Організація „Крафт дурх Фройде" влаштовувала окремі виступи в Софіен-салях. Та вибрати можна було ще й у безлічі інших забавових місцях та кабаретових каварнях, не рахуючи прерізних „штіберль", де ціна багато нижча, але температура настрою ні трохи не слабша, бухти такі ж смачні, як у тамтих і кава напевне більша. І хто мав час, як от, я, той міг бачити докладно: до 6-ої ввечері крамниці повні публики й густа людська річка біжить, а в кожного в руках пакунок чи пакуночок; після 6-ої — послаблення руху на вулиці й від 8-ої двері в каварнях раз-у-раз відхиляються. „Прозіт Нойяр!"

До речі, навіть управа міста хотіла своїм мешканцям зробити на Новий Рік несподіванку: освітила тут і там вулиці, що досі від 4-ої потапали у кромішній пітьмі. Це ще не давало уяви, як виглядає Відень у нормальні часи, коли й усі вікна повні блеску. Але й при цьому освітленні, що гасне точно в 8-ій. — Боже мій! Я ніколи не уявляв собі, що Відень таке чудове місто й що Бурґтеатер, Ратгавз, Вотіфкірхе, університет і парлямент такі чарівні будівлі! А віденці? Вони були заскочені

Якщо ж ми вже в околиці ратуша, то згадаймо й про офіційний Новий Рік у Відні. Про промову Бальдура фон Шираха, що забрав слово в радіо після традиційних 12 ударів годинника і ствердив: Відень був містом найбільшого безробіття, найбільшої кількости самовбивств, найбільшого спаду народин і найвищого числа жебраків. Тепер з цього хіба тут і там — слід залишився. Відень працює. „Відень — сказав дослівно райхсґавляйтер — не музей, це жива сучасність і велике, повне життя. майбутнє. Є не тільки золоті віденські серця, є й тверді віденські пястуки". І Бальдур фон Ширах заповів віденцям, що Відневі, як важливому південно-східньому причілкові Великонімеччини, уряд присвячує окрему увагу: з нього зроблять справжнє місто науки, місто фільми (на цю ціль призначили вже 3 і пів міл. марок і будують першу в Европі синхронізаційну галю) та місто німецької моди.

У тому ж дусі були й статті в новорічних числах віденської преси: вона відмічувала, що Відень сам — це село, яке може повісити свою культуру й мистецтво на кілок, замкнути підприємства й зігратись на нитку, а якщо він зискав щось, то тільки спираючись на могутню підтримку 78 мільйонів братів-німців. Чергового дня ця преса робила підсумки Нового Року: що всі вистави в театрах і кінах були викуплені, що струм людей заливав віденські вулиці аж до 1-ої вночі й що до 2-ої цю масу новорічників розвезли до хат трамваї й автобуси. серед найтемнішої ночі (світла погасили в 8-ій веч.) без одного-одніського випадку. Чи це не є повне підтвердження слів Шираха і статтей преси?

Правда, незабутнім з давніх часів залишився у кожного спогад про одинокий у свому роді щорічний концерт на 1. січня, який починався традиційним вальсом Штравса „Над синім Дунаєм" і складався з типово віденських композицій. Я не всилі зрозуміти цього спогаду, бо й цього року був я у Концертсалі на такому ж концерті й у виконанні „Фільгармоністів" чув уперше в житті по віденськи відіграні Штравсові твори (про цей концерт, про салю й публику та й захоплення варта б окремо писати) — і якраз нікого з земляків не бачив. Не уявляю собі, щоб „тамті" концерти були кращі. Чому? Чи тому, що людина завжди ідеалізує минуле?

Новий Рік у Відні в 2-ій по півночі офіційно був закінчений. Ще хіба тільки про земляків, що й собі, з огляду на вільний день та робітників, влаштували свій сильвестровий вечір у домівці УНО. Влаштовувала Танкова Секція УНО, а хоч оркестри майже не було — народ бавився, як і слід у таку ніч, співав і витинав гопаки та танґа, навіть високий прибуток був.

Я був саме на цій останній імпрезі: на український новорічній забаві під німецький Новий Рік. Бачив, скільки труду вложили в неї ініціатори, бачив десятки облич і десятки танків. Зустрів багато осіб, з якими поріднив мене за дві-три хвилини розмови спогад про минуле й рідну землю. Не знаю, але всі ці еміґранти й робітники, що їх тоді могли ви зустріти в домівці УНО, мали одну віру: що черговий Новий Рік буде — кращий.

„Прозіт Нойяр!"

Анатоль Курдидик.

(Кінець передової статті)

пропасть. Популяційна проблема висунулась у нас на перше місце всіх національних проблем!

Проводирі сучасної Велико-Німеччини зуміли надхнути всіх німців і німкинь глибоким пересвідченням, що подружжя і діти — це святий обовязок супроти Бога, батьківщини і себе. Французи, що не мали тієї віри у спасенність численної родини, скотились на дно пропасти.

Кують у нас різні гасла, лунають прерізні поклики. Крайня пора, щоб розпочати у нас масовий, безупинний, упертий рух — за подружжя, за родину, за дітей!

Б. Л.

Йордан у Бережанах

В Бережанах, на Йордан, святили воду або на ставі, або в камянім басені при криниці в ринку.

Як не було морозу і вітру, що людей із ніг валив, то йшли на став. Там стояв з грубого леду вирубаний великий, трираменний хрест, обставлений смереками та ялинками, біля нього й святили воду.

Але це мало коли бувало, бо якраз під Йордан приходили найтріскучіші морози, а вітри на ставі майже ніколи не вгавали.

Так тоді водосвяття відбувалося звичайно в ринку.

Процесії з усіх церков і костелів, з хоругвами, хрестами й образами околювали великим кругом криницю, ґімназійна молодь густою лавою підпирала ратуш, а напроти неї, у відступі яких двадцятьох метрів уставлялась сотня 55 п. піхоти під командою старшин, часто-густо українців.

Кожний вояк мав на лискучім парадним чаку вітку зеленої смерічки. Ми, ґімназійники нижчих кляс, очей із них не зводили. І страшно було нам цікаво. Страшно, бо знали ми, що будуть давати сальву, а цікаво, як вони стрілять, чи рівно, мов один, чи може дехто вирветься. Такі спізнені стріли дуже поганили враження. Та оцих „нахціґлерів" ми заздалегідь виправдували, бо уявляли собі, як то легко стріляти, коли руки від морозу деревіють. І нам зимно, аж млісно, але ми всетаки попідносили ковніри з кріликів та зайців, коли не з баранців, або з кенґурів і вилускуємо на цілий ринок чобітьми й черевиками, щоби запари в ноги не зайшли, а вони стоять у своїх звичайних сукняних плащах, мов заворожені, і навіть не ворохнуться.

А тимчасом коло криниці, поки жив мій дід, то він, як парох і декан бережанський, а по його смерти наш катехит, Соневицький, довершує святого чину водосвяття. Пускає хрест на воду... хор... команда... і грімка сальва сотрясає мурами бережанського ринку. Деякі птахи було, ворони, круки, галки, голуби зриваються і стривожені кружляють понад нашими головами, думаючи, що це стріли на них, аж заспокоєні відлітають до своїх гнізд на дахах і на вежах.

Славний 55-ий полк стріляв усе добре. Ні один не вирвався, не спізнився. Старшини вдоволені, бо знають, що це на славу.

Народ біжить до освяченої води. Набирають її у збанки й несуть до своїх домів, бо це йорданська вода, що має особливу силу. В хатах чекають на неї, бо поки її не напєшся, нічого до уст взяти не можеш.

Наш катехит з хором, не йде, а казав би ти, летить до ґімназії, щоб покропити шкільні салі. „Явился еси днесь вселенній" — грімко лунає на цілі Бережани. Водосвяття скінчене. Старшини й представники влади, в одностроях, із золотими ковнірами та з блискучими шпадами, йдуть вулицею Райською на гору, на так званий Олімп, де дідо гостить їх і духовенство святочним обідом, що тріває довго-довго, аж поза північ.

А на другий день, по годині четвертій, коли скінчилася пополуднева наука, катехит Соневицький з дванадцяткою щонайкращих співаків починає обходити мешкання директора, професорів, станції учнів і доми своїх знайомих та кропити їх йорданською водою.

Не знаю, чи в інших містах був цей традиційний звичай, але в Бережанах годі було уявити собі зими без нього.

Паде сніжок, мороз хрупотить під ногами, декілька лямп на кривобедрих стовпах

Памяті о. А. Пеленського

Життя і праця

У Люблині в зимовий холодний ранок 16. грудня 1940 р. розпрощався зі світом у домі свого сина один із передових людей старого галицького покоління, що клали трівкі основи національного відродження Галицької України впродовж останнього півстоліття — о. Андрій Пеленський, парох Лисятич, стрийського повіту. Відійшов від нас один із старих заслужених ветеранів, що цілий свій вік орали віками запущену народню ниву, засіваючи її здоровим зерном українського національного самопізнання і свідомості своєї мети національної організації. Непересічна постать покійного о. Андрія Пеленського та небуденна й на галицькі відносини його громадянська діяльність заслуговують на те, щоб і сучасному молодшому поколінню, що не бачило нашої еманципаційної боротьби в часах до світової війни й нашого державного зриву, — передати згадку про того, що в цій визвольній боротьбі стояв завсіди у перших рядах.

О. Андрій Пеленський прийшов на світ 2. лютого 1864 р. в містечку Комарні, рудецького повіту біля Львова. Походив зі статочної міщанської родини, яка видала чимало українських діяльних інтелігентів. Комарно, подібно як Яворів, Угнів, Сокаль, а з більших міст Тернопіль, славилося тим, що наше тамошнє міщанство, по званню дрібні хлібороби або ремісники, здавна посилало своїх талановитіших синів до гімназій, що по зложенні гімназійної матури йшли найчастіше на богословський факультет львівського університету, пізніше й на інші світські виділи. Ті знова, що скінчили тільки нижчу ґімназію, йшли до учительської семинарії і ставали народніми учителями. Львівська українська академічна ґімназія, де вчились міщанські хлопці з Комарна, Яворова, Угнова й Сокаля, як і тернопільська ґімназія, були першими в краю, де українська національна думка захопила молодь завдяки тій обставині, що вчителями були там тодішні передовики нашого національного руху.

До львівської академічної ґімназії, тоді одинокої у світі середньої восьмиклясової клясичної ґімназії з українською мовою навчання, вступив о. А. Пеленський 12-літнім хлопцем у 1876 р. і скінчив її іспитом зрілости в 1884 р., записуючись восени того ж року на богословський виділ львівського університету. В академічній ґімназії учителювали в тих часах між іншими Юліян Романчук (вже тоді політичний провідник галицьких українців, опісля посол і віцепрезидент австрійського парляменту), Анатоль Вахнянин (перший голова „Просвіти" у Львові в 1868 р., пізніше посол до австрійського парляменту), Олександер Борковський, редактор відомого літературного часопису „Зоря", опісля директор дрогобицької ґімназії, вкінці редактор „Діла"), Дамян Гладилович (один з основників і адміністратор „Діла"), Григорій Цеглинський (письменник, опісля перший директор другої з черги української ґімназії в Перемишлі і посол до австрійського парляменту), д-р Юліян Целевич (історик), Сидір Громницький (один з основників Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові і його голова), д-р Володимир Коцовський (опісля директор учительської семінарії в Сокалі), з яких кожний оставив по собі позитивні сліди в нашому відродженні. Від них учився Покійний о. А. Пеленський українського патріотизму й безупинної праці для українського народу.

У львівській духовній ґреко-католицькій семінарії, спільній для всіх — тоді вже трьох — галицьких епархій, знайшов о. А. Пеленський численний гурт народовців — себ-то з переконання українців, у противенстві до „твердих", себ-то москвофілів, що визнавали племінну й мовну єдність з московським народом. Між його товаришами-богословами були і знайомі йому з гімназійних часів о. Степан Онишкович та о. Йосиф Фолис, які опісля були парляментарними послами й видними громадянськими діячами та організаторами. Як студент богословія слухав пильно викладів з української мови і літератури проф. д-ра Омеляна Огоновського на фільософічному факультеті, що зродило в нього зрозуміння й для всеукраїнських справ. Цей семінарський гурток з 80-тих рр. мин. стол. зробив перелом у житті вихованців семінарії, здобув українську більшість серед молоді, що невдовзі дало й українську більшість серед духовенства та численних національно-свідомих народніх працівників.

Після скінчення богословя в 1888 р. оженився з Меланією Раковською, донькою пароха в Хриплині біля Станиславова, свідомою й діяльною українкою, що до своєї смерти в 1920 р. щиро помагала чоловікові в громадянській роботі як освічена й інтелігентна його помічниця. Висвятившися, сотрудничав короткий час, опісля став парохом Журова, а невдовзі Книгинич у Рогатинщині, де став ініціятором і орґанізатором різних ділянок українського національного життя. В Рогатинщині знайшов гурток високо-ідейних священиків — співтоваришів праці — як о. Созанського з Черча, о. Яворського з Лученичь, о. Бачинського з Григорова, о. Льва Юрчинського з Помонят, о. Кмицикевича з Фраги, о. Ваня з Потока, о. Кудрика з Рогатина, о. Юстина Гаврисевича з Чагрова, що їм довгі роки проводив у національній роботі невтомний організатор — рогатинський декан о. шамбелян Степан Городецький з Вербиловець. Сильветку о. А. Пеленського та його дружини незвичайно гарно й симпатично змалював у своїх прецікавих спогадах о. Ал. Пристай з Америки (друкованих у „Ділі" й окремою книжкою), що перед тридцятькілька роками був парохом Журова в Рогатинщині. Цьому гуртковi діячів Рогатинщини помагав у праці недалекий сусід Покійного та його щирий друг о. І. Винницький зі Залезець у Ходорівщині, що помер перед кількома роками як парох Стрия.

Покійного о. А. Пеленського та його ближчу рідню пізнав я перед близько сорока роками ще як студент університету й бував нераз у його гостинному домі в Книгиничах, де мав нагоду приглянутися його всесторонній невтомній праці. В парохії оснував і вів усі можливі тоді культурно-освітні й господарські товариства. Дав почин і перевів парцеляцію між нашими селянами кількох панських маєтків в околиці. Був організатором ширшого кооперативного руху в повіті та орґанізатором селянства в Т-ві „Сільський Господар". Незвичайно рухливий і меткий відограв передову ролю й у політичній організації Рогатинщини, зокрема при масовому вічевому руху за виборчою реформою до парляменту в рр. 1905-6, при парляментарних виборах у 1907 р. та соймових виборах у 1908 р. Своєю працею поміг до світлої перемоги д-ра Костя Левицького в Рогатинщині над провідником москвофілів д-ром Вол. Дудикевичем при парляментарних виборах у 1907 р. і при виборі д-ра К. Левицького послом до галицького сойму з цього ж повіту в 1908 р. Дбав про те, щоб селянська молодь йшла до ґімназії і був одним із творців оснування української ґімназії в Рогатині.

Ще одна характеристична прикмета Покійного. Разом із своєю вельми симпатичною дружиною радо бачили й гостили в себе наддніпрянців, що проживали у Львові, або туди приїзджали. Бували в нього пок. Олекса Назаріїв, проф. Вадим Щербаківський, д-р Микола Залізняк та інші, які там знайомилися ближче з галицькими обставинами; зокрема щирим приятелем цілої родини став теперішній професор Українського Вільного Університету в Празі Вадим Щербаківський, що почував себе там як у своїй рідні.

На кілька літ перед світовою війною перенісся пок. о. А. Пеленський як парох до Лисятич у Стрийщині, де відразу став одною з наших провідних осіб. Разом із тамошніми діячами, як о. Остап Ніжанковський, о. Горалевич, о. Петрушевич, д-р Єронім Калитовський, д-р Антін Гарасимів, продовжував і розбудовував ті національні організаційні надбання, що їх створив д-р Євген Олесницький. При творенні власного державного життя в листопаді 1918 р. став головою стрийської Національної Ради й із приходом польських військ у травні 1919 р., які вбили о. Остапа Нижанківського, мусів із Лисятич утікати й півтора року скриватися в Комарні. Не падав і серед лихоліття. Зорганізував Окружн. Союз Кооператив у Стрию і став його директором, опісля головою Надз. Ради. Діяльним був до кінця.

Память щира про Покійного житиме в усіх, кому довелося його пізнати.

Д-р Степан Баран.

майоріють, як привиди крізь вечірній синявий туман, а вулиці міста посуваеться дивний похід. На переді огрядна стать священика, а за ним гурт молоді. Два хлопці з першої кляси несуть: один посуд із водою і кропилом, це „кропильник", а другий епітрахіль і требник, це „церемоніер". Отець катехит іде святити. На нього вже чекають. Господар,або господиня хати виходить на поріг, вітає і запрошує в хату. За хвилину лунає там: „Явился еси днесь вселенній". Проспівали, отець катехит побажав „дому сему і всім вживущим в нем" усього блага. Епітрахіль віддав церемоніерові, а кропило кропильникові і дальше, дальше, бо ще багато хат і чимало родин чекае на нього. В деяких затримують бажаного гостя. Там уже заздалегідь накритий стіл і зготовлена вечеря. Хор радо покріпить свої горла і ноги, бо наспівався і находився чимало. Гостить щедро й сердечно, бо гостинність була ще одною із суттєвих прикмет нашого побуту, а часи, хоч на них все люди нарікають, були тоді також не найгірші.

Коло десятої години отець катехит повертається до диригента: „Брате, брате, вважаеш, треба нам іти, бо затра знову праця".

Не дуже то радо, а всеж таки братія дякує господарям за хліб і сіль і виходить. Домашні панночки відпроваджують гостей з ліхтаркою до брами.

Та ясніше від свічки в ліхтарці світяться їх очі.

Свіжий сніг білим пухом присипав вулички тихого міста. Воно вже, коли не всну-ло ще, то засипляе. Хор відпроваджує отця катехита до його мешкання.

„Доброї ночі вам, панове!"

„Добраніч, отцю совітникові"*)

„А тільки, вважаете, не вступати, ані „на сходки", ані „до Швадрона", лиш просто йти до хати".

„Простісько", — впевняють його і розходяться.

Сніжок дальше паде. Нависае на дахах, білими шапками накриває ліхтарні і стовпи при парканах та пестливо тулиться до стін дімків з ґаночками на деревляних і камяних кольонах, як дімки старого Киева, коли ще спудеї ходили з кантами та віншуванням по домах тамошніх достойників й багатіїв.

*) Катехит о. Соневицький став опісля папським шамбеляном і як „шамбелян" був загально відомий — понад 40 років вихував молодь в гімназії.

Володимир Савченко.

Запорожці в Америці та їхній оборонець
о. Агапій Гончаренко

З історичних праць наших істориків — проф. М. Грушевського, проф. Д. Дорошенка, М. Аркаса, врешті загальновідомого історика Запоріжжя — проф. Д. І. Яворницького, знаємо, що запоріжці після зруйнования Січі осідали в інших місцевостях Південної України, та поза її межами, але завсідно в Европі.

І так після переходу запоріжців у 1709 р. на бік шведів, Січ[1]) була зруйнована, а в 1712—28 роках запоріжці стояли кошем на долішньому Дніпрі в Олешках, проти теперішнього Херсону. Коли ж весною 1728 р. скинено кошового отамана Костя Гордієнка, запеклого ворога царату й гору взяла партія, що стояла за порозумінням, запоріжці пересунулись ближче царських кордонів. З історичних праць князя Мишецького й протоієрея Григорія Кремянського[2]), знаємо, що після Олешок Січ перейшла в балку Каменку, на річці тієї ж назви, що впадала в Дніпро з правого боку. Тут перебувала вона до часу, коли запоріжці, залишивши кримсько-турецьке володіння в 1734 р., знову перейшли під царську руку.

В році 1740 одержали запоріжці в своє володіння широкий край, який турки відступили царській імперії після замирення, і цей край дістав окрему назву „Вольностей Війська Запорозького". Він обіймав увесь простір пізнішої Катеринославської, трьох повітів Херсонської губернії, а навіть охоплював деякі прикордонні землі Таврії та Харківщини.

Центр Запоріжжя, де скупчувалося головне життя Січи напередодні її зруйнования Катериною II. 1775 р. і взагалі в останній час, був між річками Підпільною і Базавлуком, що тоді ділив Козацьку паланку від Інгульської, а пізніше Катеринославську губернію від Херсонської.

Після ж другого зруйнования царатом Запорізької Січі в 1775 р. частина запоріжців піддалася, а частині пощастило втікти за Дунай. Турецький султан прийняв їх під свою опіку та віддав їм на поселення гирло Дунаю, себто його дельту з островами.

Коли ж Задунайську Січ спалили некрасівці,[3]) султан, що прихилювався до них, звелів запорожцям пересунутись далі по Дунаю, на лінію Сілістрія — Рущук. Невдоволені з цього запоріжці під впливом австрійських агентів покинули в 1785 р. дельту Дунаю й виселилися в кількості 8.000 до Банату (поміж містом Зентою на р. Тисі й Панчовою на Дунаї). Але й там не всиділися та згодом, покинувши Банат, повертаються назад у 1811—12 рр. в Добруджу до своїх земляків, що тут мали свою Січ. Зараз же і віддячилися некрасівцям: спільними силами захопили Дунавець, вирізали місто Тульчу й некрасівці розбіглись. Турецький уряд примирився з тим, що сталось та переселив некрасівців на острів Майнос на Мраморному морі, розселивши частину їх і в Малій Азії. А над притокою Дунаю Дунавцем запоріжці заснували біля міста Дунавця свою Січ, яка мала так само, як і над Дніпром, 38 куренів.

Поява Задунайської Січі вимагала з боку царського уряду якоїсь противваги, щоб паралізувати її привабливість для українського населення. Тому вже за рік, у 1776 р. по скасуванні Запорозької Січи, оповіщено про формування двох так званих пікінерських полків[4]), куди приймали і колишніх запоріжців. Та ці полки не здобули собі популярности серед українського населення. Тоді одному з колишніх запоріжських старшин, Сидорові Білому, доручено формувати чисто козацький відділ. І так у 1784 р. сформовано окреме військо з запоріжців під назвою: „Бужське Козацьке Військо". Військо це наділено землями між річкою Богом (інакше Бугом) і Дністром. Від 1791 р. назву цю змінено на „Військо вірних чорноморських козаків", а в 1792 р. ці чорноморські козаки переселилися над ріку Кубань й тут заснували свій осередок, місто Катеринодар. З того часу походить назва та початок кубанських козаків або кубанців. До чорноморців пристали згодом і ті запоріжці, що в часі турецької війни 1806—1807 р.р. перейшли були на царський бік і дістали назву „Буджацьке або Усть-Дунайське Козацьке Військо".

В 1828 р. кошовий отаман Задунайської Січи Осип Гладкий з невеликою частиною козаків передався цареві. З цих запоріжців створено т.зв. „Азівське військо", яке одержало землю для свого поселення понад північними берегами Азівського моря, між Бердянськом і Маріюполем.

Та недовго воно проіснувало, бо 1865 р. його скасовано, а козаків перевели також на Кубань.

Це в загальному такі подробиці про місцевості й дати, коли та де перебували запоріжці після першого зруйнування Січи, 1709 р. і другого 1775р.

Бодай досі ніхто з наших істориків не згадував про побут запоріжців десь поза Европою. Та російський журнал „Историческій Вестнік" за 1897 р. в статті „Заокеанськая Русь" Є. Н. Матросова подає дуже цікавий матеріял про запоріжців в Америці. З тієї статті довідуємось, що запоріжці не лише були славним вояцтвом, але й відкривцями північно-американського суходолу, а саме його західньої смуги. Автор тієї статті, що скривався під псевдонімом Е. Н. Матросов, в дійсності ґраф Леліва, уроженець України, в 1896 р. перебував в Америці в Пенсильванії. Він подає на стор. 85-ій таке: „Відкриття Північно-Американського суходолу з західнього його боку було, як видно, випадкове. Одно з суден експедиції Берінґа, під командою капітана Чірікова, відокремившись від решти інших, попрямувало на схід і відкрило якісь, правдоподібно американські, острови. Пізніше відважні запоріжські козаки, після розгрому їх Січи Катериною II, в значній кількости переселилися в гирло Амуру і на своїх чайках нераз запускались далеко по Великому Океані й часто приставали до тих чи інших островів та на побережжя суходолу. Таким чином відкриття і дослідження північно-західнього американського суходолу було безперечно ділом української[6]) „вольниці". Уже по її слідах прямували російські промисловці, бо відкриття капітаном Чіріковим островів, правдоподібно Алеутських, не мало ніяких наслідків та донині (1896 р.) невисвітлене. Бо й скоріше від Колумба деякі норвезькі і данські мореплавці досягали східніх берегів Північної Америки і ще на 500 літ до того дня, коли відплив він із порту Палоса в Іспанії, висаджувалися вже на цілинні землі Нового Світу. Але їх припадкові без наслідків відкриття, так як, і вислід капітана Чірікова, не мали ніякого значіння. Подібно як Америку відкрив безперечно Христофор Колюмб, так і прокладення шляху від східніх берегів Азії до західніх Північної Америки, це діло лише української „вольниці". Слідом за нею посунули масово на Алеутські острови російські промисловці для виміни футер" Запоріжці осіли на півострові Алясці, де їх нащадки в 1896 р. творили ще значну українську громаду.

Ця згадка про перебування запорожців в Америці дуже цікава і дослідники нашої історії повинні б звернути на неї увагу. На жаль, від тих часів (1896 р.) нема вже відомостей ані про кількість нащадків запорожців, ані про їх оселі в Америці. Дуже цікаво, чому саме не звернули на це уваги наші земляки в Америці, тимбільше наші історики. Годі думати, щоб ніхто вже не читав тієї статті.

Щодо кількости нащадків запорожців в Америці в 1896 р., то автор статті не згадує нічого, а лише наводить польсько-американські видання, з яких було видно, що загальна кількість тих решток запоріжського козацтва сягала 20 тисяч. Та Матросов піддає сумнівам і цю кількість, припускаючи, що вона перебільшена, хоча він робить висновок, що ті оселі нащадків запоріжського козацтва все таки були на той час найбільшими по кількості серед славянської еміграції і то в цілій Америці. Бо, як каже Матросов, закарпатсько-галицькі громади в Пенсильванії, — місці скупчення й центрі американського словянства, — не перевищували двох тисяч у 1896 р.

Дальше довідуємося з тієї статті, що прадіди сучасних запорожців в Америці, переселившись спершу на устя Амура, не злюбили місцевого правління та сибірських порядків взагалі. та подалися далі на своїх чайках[7]), що колись перерізували ними блакитні води Дніпра-Славути та Чорного моря аж до Царгороду, рушили тепер до західнього побережжя Північної Америки.

Осівши на півострові Алясці, запоріжці зберегли й там свої звичаї, побут, перекази та звичаєве право Запоріжської Січи.

Аляска до 1867 р. належала до Росії, а в тому році була продана за 7 міліонів 200 тисяч долярів Америці і таким чином нащадки запоріжців стали американськими громадянами.

В 1896 р. Аляска, хоч і входила в склад американських Сполучених Держав, чи там американської Унії ,то сама державою не була, лише „територією", належала до цього Союзу. Федеративний уряд, як і місц. правління півострова під орудою ґенерал-ґубернатора[8]), довший час приймало нащадків запоріжських козаків за індіян і відповідно поводились з ними. Можна собі уявити, яке було їхне життя.

Лише в сімдесятих роках XIX століття православний священик з походження киянин, о. Агапій Гончаренко, що поселився там між нащадками запоріжців, почав заходи перед американським урядом ,щоб зясувати їхне походження та національність. Він подав ґенерал-ґубернаторові Аляски вичерпуючий писемний звіт, доповнив його особистими поясненями й добився осягів, бо американський уряд визнав цих „індіян" за козаків.

Постать о. Агапія Гончаренка, по всім даним свідомого на ті часи українця, настільки цікава, що заслуговує окремої згадки.

По закінченні київської духовної семинарії, спершу служив він у канцелярії київського митрополита Філарета, а в 1857 був ієродияконом в російській посольській церкві в Атенах. Познайомившись тут із російськими революціонерами, як: Ґерцен та Огарев, Гончаренко почав подавати відомості про російських священиків до російського революційного часопису „Колокол", що став виходити в 1857 р. у Лондоні під редакцією цього ж Герцена. За це Гончаренко був арештований, притому позбавлений духовного сану. В лютім 1860 р. втікає він до Лондону, а в 1861 р. знову повертається на Балкан. Тут на Атосі у січні 1862 р. був він рукоположений грецькою духовною владою на священика, а в червні 1863 р. при допомозі приятелів, поступових греків, дістає громадянство міста Атен. Треба здогадуватись, що таким чином він рятувався від переслідування царської влади, цивільної та духовної. Пізніше Гончаренко, як грецький громадянин, не раз протестував проти поступовання рос. духовної влади.

В жовтні 1864 р. він як грецький священик Agapios Goncharenko, Athenaios, їде до Америки у різних, між іншим видавничих справах і прибуває в Бостон 1-го січня 1865 р., де одержує грецький паспорт від грецького консула в Ню-Йорку. Там бере він участь у богословських диспутах, що притягали завсіди багато слухачів. Одержавши від атенського митрополита всі приналежності для священослуження, Гончаренко продовжує виконувати в Америці принагідно священичі обовязки. В жовтні 1867 р. виїхав до Сан-Франціско. Саме тоді російський уряд продав свої володіння в Америці Сполученим Державам,

---

1) Січ була тоді над річкою Чортомликом, основана там ще 1652 р. Перша Запоріжська Січ була на острові Хортиці. Друга — на острові Базавлук, а по деякім часі перенесено її на острів Томаківку; за часів гетьмана Богдана Хмельницького була вона в околицях сучасного м. Никополя. Тоді ця місцевість називалась Микитин Ріг (Катеринославської губ. і того ж повіту). Всі ці вищезгадані місцевості, де перебувала Запоріжська Січ, лежать за Дніпровими порогами.

2) Автора праці „Записки о запорозських звичаях"

3) Некрасівці це донські козаки, що на початку 18-го століття після здавлення повстання отамана Булавина виселилися до Туреччини. Їх називають некрасівцями від от. Некрасова, що вивів їх знад Дону.

4) Піших, озброєних списами (піками).

5) Переважна більшість козацтва Задунайської Січи залишилася таки під Туреччиною.

6) В тексті „руської".

7) Над Амуром дерева не бракувало для вироблення чайок.

8) Призначеного президентом, а не вибираного, як у всіх Сполучених Державах Півн. Америки.

а разом із землями й тамошне населення попало під американську юрисдикцію. Американський уряд задумав видати для тих бувших російських підданих на Алясці збірку законів в російській мові, і до цієї праці заангажував і о. Агатія Гончаренка. В листопаді 1867 р. Гончаренко виїхав до Сан-Франціско і там заснував першу на американських землях російську друкарню. Першою книжкою, що вийшла в цій друкарні, був самоучок російсько-англійської мови „Pysso-english phrase book" і був призначений для американської залоги на Алясці.

При допомозі обіцяної американським урядом допомоги з 1-го березня 1868 р. став друкуватись у тій же друкарні двотижневик „Alaska Herald", двома мовами: російською й англійською. Пізніше о. А. Гончаренко розійшовся з американським військовим правлінням Аляски та відмовився від субсидії, а продовжував видавати свій „Alaska Herald" на власні засоби, але як і раніш роздавав часопис безплатно.

По шести роках безперервної видавничої діяльности о. Гончаренко почув перевтому й, продавши англійську його частину одному американцеві, в червні 1873 р. купує в одного свого земляка Йосипа Крушевського за 800 долярів землю. Не бажаючи припинювати російського видавництва в Сан-Франціско, о. Гончаренко підшукує собі спільника, передає йому в управління свою друкарню і разом із ним розпочинає від 1 червня 1873 р. видавати часопис „Свобода". Це й був перший російський часопис в Америці, бо російська частина „Alaska Herald" була призначена лише для опублікування американських законів. „Свобода" виходила недовго окремими листками.

Оселившись на своїй фермі в Каліфорнії, де жили більше ста років українці, а між ними нащадки запоріжських козаків, і перебуваючи між ними довший час, як священик і інтеліґентний провідник, А. Гончаренко зблизився з тим українським населенням і перейнявся його життєвими потребами. Саме тоді він добився в американському уряді, як місцевому, так і федеративному, — висвітлення і признання правдивої національности запоріжських нащадків, що не мала нічого спільного з апахами, сіуксами, делаварами та іншими відмінами туземців американського материка.

Особа та діяльність — літературна та громадська — Агатона Гончаренка, звернула вже тоді на себе увагу, викликуючи зацікавлення. Російські закордонні видання з зрозумілих причин виставляли його, як розстриженого православного священика, нігіліста епохи кінця 50-их і початку 60-их років, ветерана російської політичної еміґрації, тощо. Польські американські часописи, згадуючи при нього, називали його запеклим революціонером: „в подертому підряснику, підпоясаний шматком простого мотузка, фабрикує він на своїй фермі в Каліфорнії бомби і намагається пробудити революційний рух проти російського уряду між політичними засланцями, поселенцями та каторжанами". Але, як пише п. Матросов, в дійсності все це далеке було від правди. В першу чергу на священика висвячено А. Гончаренка на Атоні й митрополитом грецьким атенським ніколи він не був розстрижений. Отож мав правдиве й законне звання. Вистарчить переглянути „Свободу", що видавав А. Гончаренко, та знати бодай деякі факти з його життя, щоб переконатися, як далекий він був від нігілізму чи революціонерства. Так приміром, втікши з Атен до Лондону від переслідувань царського уряду в 1860 р., вже в 1861 р. він покидає столицю Анґлії, бо, як сам висловився, остогидла йому соціялістична пропаґанда, ведена російськими еміґрантами.

В тому часі о. А. Гончаренко був свідомим українцем. Жвавий, енерґійний, правдивий запоріжець, що бажае воскресити це давне Запоріжжя. Саме з Атен подається він ще з другим українцем, Богуном, на Атон, з метою заклсти там українську Січ. Невідомо, як їм повелося, але бачимо, що звідтіля виїздить о. Гончаренко на Ліванські гори, далі — Єгипет, на Маратон, знов в Атени й нарешті в Америку, скрізь прославляючи козацтво й його геройчні подвиги. З особливою любовю зупиняється він на спробі українського козака Беняка зорґанізувати втечу з Якутська цілого козацького товариства для зорґанізування власної держави на островах Тихого океану. Це було 1770 р. та скінчилося загибеллю Беняка та головних його спільників.

З цього всього бачимо, що Гончаренко був людиною нестриманого гону, шукав все чогось нового. На фотоґрафіях його в 1896 р. (тоді йому було 64 літ), він низенького росту, сухощавий, стоїть між пустинними горами, у підряснику, скуфії та епітрахілі з великим хрестом у руці.

Гончаренко це носій ідеалів, втілення стремлінь українського козацтва, що мало, як відомо, в своїх рядах чимало українських поповичів. Він був і головним ініціятором українського манастиря св. пророка Іллі на Атоні, а це вже в ніякому разі не годиться з нігілізмом, чи революціонерством.

„Поскільки українське козацтво з його вільнолюбними стремліннями і безперервними скитаннями було взагалі вороже централістичним стремлінням російського імперського уряду, постільки був завсіди ворожий російській владі й ієрей А. Гончаренко", зазначує Матросов. Цілком припадкові зустрічі, знайомства й звязки з крайніми революційними елементами за кордоном, з якими його еднала тільки одна спільна ворожнеча до царського уряду (хоч і з інших цілком причин), а з якими він — до речі — ніколи не мав нічого спільного, були причиною, що росіяни та поляки зробили о. А. Гончаренка нігілістом і революціонером.

Відомості, подані Матросовим, про запорозькі оселі в Америці — це незнана сторінка в українській історії, яку треба би опрацювати. З цим вяжеться ще багато дуже цікавих питань не лиш для наших істориків, але й громадянства, зокрема українців в Америці.

Бісмарк на екрані

Одною з найкращих німецьких фільм военного часу є фільма „Бісмарк", яка є характеристичним прикладом практикованого тепер в Німеччині способу переносити історичні й політичні проблеми на екран. На початку вже треба ствердити, що в тому способі не помічується найменшої тенденційности, а тим більше питомої фільмової патетичности. У фільмі „Бісмарк" нема ні яскравих перемог, ані голосного патріотизму, хоча часи Бісмарка з їх війнами (проти Австрії і потім Франції) могли давати до того багато тем. Нема також насильного натягування історії до нинішніх подій: враження наскрізь драматичне й безпосередне й тим сильніше, бо чейже назва фільми — це імя національного героя німецької історії, що ціле життя посвятив тільки одній меті: єдності Райху та його могутності.

Інсценізацію, що її доконав відомий вже передусім з дискретно-веселих фільмів, Вольфґанґ Лібенайнер, позбавлена всякого патетизму й того, що дешевим словом можна б назвати „атмосферою". Ішло здається виключно про річевість. Образ вірно відтворює героя. Його партнер — пруський король, а пізніше Наполеон III — теж у ніякий спосіб не „натягнені", а віддані твердо й вірно у своїх історичних зарисах. Глядач глибоко переживає сцену за сценою тих великих світово-історичних подій минулого століття. Фільму „Бісмарк" можна вважати зразком модерної історичної німецької фільми.

Михайло Островерха.

Три фрагменти

„Старії войні" — присвячую.

Рим, у січні 1941.

ДВАДЦЯТЬ ПЯТЬ РОКІВ ТОМУ.

...Панталиха. Бурканів. Соколів. Семиківці. Степи між Стрипою і Серетом. Усусуси — співали, гинули, реготали гарматами, йшли підскочної кулеметами і власною кровю писали історію її.

І знову ті пекольні Семиківці, Раковець, Соснів, Іщків та Розсоховатець: кипіли наступи, протинаступи. Усі — ми, німці, австрійці. У молодого поручника Мельника револьвер у руці, мазепинка на потилицю зіхала, а він із ясним обличчям та очима сотню веде. Під Семиківцями, на тих сито скроплених нашою кровю полях, паде тоді хорунжий Берегуляк — із 1 на 2 листопада.

По декількох днях боїв, викинувши противника на лівий беріг Стрипи, наш полк іде до с. Соснова — як перший бойовий запас. Це — осінь 1915.

І 1916 рік зустрічаємо в с. Соснові. Село — опущене, населення виселене. Загомоніло село, ожило нашим молодим січовим брацтвом. Кожна сотня — свій район, кожна сотня — співи та аркан. Гей, сини землі співають і тому гомін пісні котиться степами, аж дзвенить білими просторами, аж до цих пісень небо прихиляється.

Гнучкою, легкою ходою проходить селом хорунжий Ковалик. Підскочною йде чорновусий та синьоокий хорунжий Петро Дорошенко. Ліричним повагом іде хорунжий Андрій Домарацький. То важкою, як довбнями, ходою проноситься сотник Роман Дудинський.

— Ти...! Ти, з якої сотні? — гримне, буле, громом.

А стрілець Кермощук, із сотні поручника Сушка, гуцульської пісні вививкує сумовито, аж той вівкіт на проміннях сонця й там тугою бренить. Стрілець Ілько Павлюк страх як того вівкоту не терпів. І рівно — ґеометрично, скибку по скибці, ріжучи свого пів комісняка, цідить:

— Мой, брати! А ци ти мусиш отакої вививкувати?

— Ой, Ілля, мушу! Туск за хатою серце розчімхує!...

Прийшов Свят-Вечір. Кожний рій має у себе Свят-Вечір. Бо роями по хатах ми жили. Сотенний кухар, вістун Дмитро Савчук, зварив куті і вареників. Вареник — як капець. Тай борщу наварив. У кожній хаті запалали свічки. Кожний розгортає своє „лібесґабе". І займаються серця — молоді, прудкі, нестримні. Серця повніють — як троянди розцвітають, як калина достигають! — Зогріваються туском і вибухають: Бог Предвічний народився!

І кожна хата цією споконвічною Свят-Вечірньою тугою — щастям гомонить. Колядка линє від хати до хати, від села до села, до рідної хати добігає й там до стіп Матері, Батька, сестри, брата, жінки, дівчини припадає.

А небо, тоді в ту ніч, ясніло зорями й аж задихалось молодістю, вірою, силою: в просторах же грала і кипіла наша кров!...

ДВАДЦЯТЬ РОКІВ ТОМУ.

...Ми знов самі остались. У просторах радісно свистіли, рвались наші останні ґранати, шрапнелі. І чим менше їх ставало, тим вони — ґранати і шрапнелі, — безжурніші були. Останнє листя з дерев осипалось, а явори просто кровю скапували! Ми — невблаганні, з холоду зубами дзвонили і зогрівались безвихідністю.

— Куди ж його до біса тепер?

— Ге! А...

— Чого ж! Відомо, що можна б...

І щоденно по кілька верств виривали нам зпід ніг нашу рідну землю.

— Жери! Луснеш! — з поважною усмішкою, завсіди супокійний і зрівноважений, говорив начальник оперативного штабу нашої дивізії.

А 2. листопада, притиснені в Токах, ми оту траґічну річку переходили: до бувшого союзника.

— Хі-хі-хі! — їдко хіхікав поручник Око. — А я, їй Богу, не піду до ляхів!

На лівому березі, над самою річкою, на малім горбику, повівав чорний із трупячим черепом прапор. Біля нього стояв усміхнений, з синіми очима, з гарним продовгуватим вусом полковник Гулий-Гуленко. А біля нього ріс гурт таких же як і він людей:

З голосів преси

Хочуть реорґанізувати англійську армію

Про цікаві мілітарні міркування військових кол в Анґлії, пише „Берлінер Берзен Цтґ" у кореспонденції зі Штокгольму:

„В Анґлії дається спостерігати все сильніша опозиція проти покликування все більше і більше нових річників до війська у сподіванню кожночасного німецького нападу на анґлійський острів. Таким чином наросте міліонова армія — заявляють у цих опозиційних колах — яка не відповідатиме ані вимогам новітньої війни, ані не буде достаточно вибзроена. Анґлія не потребує за перестарілими зразками міліонової армії, але порівняльно малу, зате „до зубів" змеханізовану. Куди важливішим ніж те постійне нове покликування новобранців є приспішення воєнно - промислової продукції в Анґлії та повна механізація анґлійських боєвих сил.

Цей погляд підтримує тепер також відомий анґлійський військовий теоретик та колишній військовий співробітник »Дейлі Телеґрефу«, ґенерал Фолер. У статті, яка навіть в Анґлії викликала сензацію, обосновує він цей погляд слідуюче: Анґлія потребує кілька малих, але вповні змеханізованих армій. Анґлійське робітництво можна буде краще використати у фабриках зброї та літаків ніж в окопах за зразком 1914 р. (тут має ґенерал на думці окопи, що їх розбудували здовж анґлійських узберіж). Було б куди краще — заявляє ґен. Фолер — коли б залишити робітників в анґлійських фабриках, хоча б робили там тільки люксусовий крам, ніж щоби бездільно валялися по бараках анґлійських провінційних міст. Це причинилося б хоча до фінансування війни, в час, коли бездільність новобранців у бараках підвищує тільки воєнні кошти Анґлії. Врешті заступає ґен. Фолер погляд, що війна вирішиться на території британської імперії, цебто, як каже — на Орієнті.. Вслід за цим Анґлія мусить розпоряджати малими, проте прекрасно змеханізованими арміями. Анґлійські фабрики мусять працювати з найбільшою натугою, щоби дати якнайбільше гармат, повзів та в першу чергу літаків.

Думки і погляди, що їх зясував ґен. Фолер у своїй статті, найшли підтримку в цілого ряду визначних анґлійських достойників. Анґлійський військовий письменник Лиддел Горт висказав у своїй останній книжці подібні погляди. Також кол. анґлійський міністр військових справ Горе Белайш домагався, щоби анґлійський воєнний промисл перенесено по змозі під землю, щоби таким робом забезпечитися перед постійними ворожими налетами. Більшість прихильників поглядї Фолера та Горе Белайша находяться в консервативних колах".

В Анґлії замуровують вікна

„Франкфуртер Цтґ" поміщує статтю свого римського кореспондента на тему останніх подій в Америці та Анґлії. Читаємо там м. ін.:

„Чим більше стає відомий зміст промови Рузвелта на відкритті конгресу, тим лекше розуміють тут зростаючий неспокій американців, які не хотіли б бачити свою країну втягнену у війну з вини президента. Останній демонстративний крок Рузвелта: піднесення на боєвий рівень стану залоги всіх американських воєнних кораблів — загострив здається ще більше це затрівоження. В Італії звертають увагу, що Рузвелт не обмежився тільки до осуду політики держав оси, але пішов ще дальше, коли заявив, що Злучені Держави ніколи не визнають нового стану, створеного перемогою держав оси. З цього роблять тут висновок, що президент мусить вважати небезпеку розвалу Анґлії дуже великою, якщо — всупереч своїм звичайним запевненням — уже тепер шукає правної забезпеки перед наслідками перемоги держав оси...

Вістки з Анґлії, що приходять сюди через Америку, роблять зрозумілими турботи президента за Анґлію. Американські кореспонденти повідомлюють знову про нову хвилю страху в Анґлії перед загрозою німецької інвазії. В Анґлії замуровують люди все частіше вікна й двері, оставляючи тільки найбільш конечні отвори та обводять будинки довкола мурами з каміння. Це зрештою є вмілий маневр анґлійських урядових кол, щоби відвернути назовні увагу громадянства від того, що діється внутрі. Розміри знищення в Лондоні можна собі уявити тоді, коли чується з Америки, що в анґлійській столиці працює 35 тисяч людей над одним тільки усуненням румовищ, а дальші тисячі висилюються день і ніч, щоби направляти водопроводи та ґазові й електричні проводи".

щасливі, ясноокі, як вірли, що без простору жити не можуть. Зброї вони не складали.

Всі, решта, в табори: Вадовиці, Каліш, Пикуличі, Щепюрно. Це пізня осінь 1920.

У таборах привітав нас 1921 рік. Наша перша Запоріжська Дивізія — у Пикуличах. Братія — по вільних бойових гонах і герцях — на тих прічах чулась смішною, розбитою, принишклою. Дискусії, карти, співи і сварки. Політичні сварки — і ніхто їм не дивувався: бо вояк, чи й старшина, до бою добрий, а не до табору.

Свят-Вечір! Прийшов нишком і засвітив свят-вечірні вогні. Залунали колядки. Воякове горде серце не витримувало. І дехто по сірих кутках кінської касарні нишпорив очима, з яких котились гарячі сльози, як зорі душі зболілої...

А ТЕПЕР...

...Не принесе тато сніп вівса у хату на покутті посадити!

Не запахне на столі під білою скатертю сіно з оборога!

Не звеселяться на дідусі діти в рідній хаті!

Не свят-вечірні свічки запалають.

Запалають наші серця — міліони їх — вогнем Ненаситця, тугою як наш степ у літню спеку та Вірою як:

Бог Предвічний народився!..

Вогонь спалить наші сльози —

бо в добі вогненній ми

родились

і живем!...

Анґлійці хочуть „наступати"!

„Франкфуртер Цтґ" (ч. 29) в кореспонденції з швайцарського Берна пише про анґлійські пляни протинімецького наступу:

„Денний налет на північну Францію, що його виконало недавно анґлійське летунство та якого наслідки були дуже малі, — дав притоку анґлійській пропаґанді для очайдушних надій та заповідей. »Нюз Кроникл« пише, що той налет був не менше ні більше тільки початком великої повітряної офензиви. Її ціллю буде повітряне опанування Франції, Бельґії та Голяндії, отже території Зах. Европи, що їх заняла Німеччина, та повне знищення всіх німецьких летунських баз в узберіжній смузі згаданих країн. Таким чином була б створена лінія фронту, віддалена на 100—200 миль від берегів Анґлії.

Важко уявити собі — пише »Фр. Цтґ« — психічну атмосферу, в якій могли зродитися, за дозволом очевидно військової влади, такі фантастичні »офензивні пляни«. Це діється в час, коли Анґлія все ще не розвязала проблеми власної оборони в обличчі щоденних і щонічних німецьких налетів".

АНҐЛІЙСЬКЕ РАДІО ПРО НІМЕЦЬКІ НАЛЕТИ

ШТОКГОЛЬМ, 18. І. — Щойно в пятницю пополудні анґлійська радіовисильня повідомила про німецькі налети вночі з четверга на пятницю. Анґлійське радіо подало, що головні німецькі атаки зосередилися головно на просторах біля Бристолю. Німецькі бомби спричинили там шкоди у торговельних та урядових будинках. Є теж деяка кількість жертв у людях. Спалахнуло багато пожеж. Деякі з них були поважніші. Дальші атаки німецького летунства спрямовані були проти південно-східньої, південної та південно-західньої частини краю. Всюди там повстали „деякі шкоди".

—o—

АНҐЛІЙСЬКІ БРЕХНІ ПРО БОМБАРУВАННЯ НОРВЕҐІЇ

БЕРЛІН, 17. І. — Анґлійське міністерство летунства оповістило дня 15. І. повідомлення про те, немов би анґлійські летуни збомбардували кілька військових обектів Норвеґії. Анґлійське повідомлення сповіщало також і про те, наче одному анґлійському летунові вдалося поцілити двома бомбами один моторовий корабель біля Ставанґеру, знищити один залізничий міст та обкинути бомбами німецькі летунські бази.

У цьому анґлійському повідомленні немає ніодного слова правди. Впродовж минулого дня анґлійські літаки скинули тільки **3 розривні бомби**, що впали на поля в Норвеґії. Мабуть анґлійське міністерство летунства знову потребує для світової опінії кілька видуманих осягів анґлійців у країнах, що їх зайняли німці.

—o—

ПРИМУСОВА ПРОТИПОЖЕЖНА СЛУЖБА В АНҐЛІЇ

НЮ-ЙОРК, 17. І. — **Як подає аґенція** „Есошіейтид Пресс", **анґлійський міністр** безпеки Морисон видав розпорядок про **обовязкову службу в пожежній сторожі всіх мужчин і жінок від 16 до 60 літ.** Багачам не вільно давати заступників до цієї служби. Члени протипожежної служби матимуть обовязок **безплатно її відбувати 48 годин в місяць.**

—o—

ПАПА ПРИЙНЯВ ШКІЛЬНУ МОЛОДЬ

ЧІТА ДЕЛЬ ВАТІКАНО, 17. І. — Підчас сьогоднішніх прийомів Папа прийняв шкільну молодь. Між молоддю, що відвідала Папу, було двох сліпих хлопців. Папа почав з ними розмову та розпитував їх про те, як їм іде наука. Опісля Папа роздав молоді нагороди.

—o—

ЕСПАНІЯ ПІД ВРАЖІННЯМ ОСЯГІВ НІМЕЦЬКОГО ЛЕТУНСТВА

МАДРИД, 18. І. Вся мадридська преса стоїть під великим вражінням німецьких та італійських летунських осягів на Середземному морі. Вістки про затоплення анґлійського кружляка „Савтгемптон" та бомбардування літаконосця „Ілюстріеса" помістили еспанські щоденники під великими наголовками. Мадридські часописи помістили також звіти анґлійських та американських журналістів, що були очевидцями дій спадних літаків на Середземному морі. Звітовик щоденика „А. Б. Ц." згадує, що тепер анґлійці вже мусять признати незвичайну зручність німецького летунства, що діє на Середземному морі. Він зазначує дальше, що німецькі воєнні літаки воюють з анґлійською фльотою, це опора воєнних дій на грецькому та африканському фронті. Участь німецького летунства у боєвих діях не була ані половинчаста ані частинна, але висувалася на перше місце. Анґлія тепер мусить признаватися до того, що бомбовики й спадні літаки знищили воєнні кораблі на Середземному морі. Треба рахуватися, що також і інші анґлійські обекти на Середземному морі не заціліють перед бомбами німецьких та італійських летунів.

—o—

Чому польське старшинство завело?

Це вже нині історична правда, що розвал польської армії прийшов тому так швидко, бо завів на цілій лінії її *старшинський корпус*. Армія була б все одно програла, бо виграти з німецькою армією не могла: не могла встоятись ні силі удару, ні німецькому воякові, ні вирядові, ні новій стратеґії, себто — німецькій начальній команді. А проте напевне не було б таких наявних, негайних назверхніх проявів розкладу, повної анархії, дикої розтічі, масової дезерції старшин і повної зневіри вояцтва вже в найперших днях вересня 1939 р., коли б не погане в масі польське старшинство. У чому ж знову тайна того поганого стану польського старшинства? *В його вихованні.*

Нижче подаемо опис одного з колишніх старшин польської армії, вихованка т. зв. СПРА, центральної школи підхорунжих резерви артилерії у Володимирі.

У Володимирі Волинськім істнувала від 1926 р. центральна школа резерви артилерії, перенесена туди після травневого перевороту з Острова Мазовецького, куди знову перейшла школа активних старшин з Варшави. Школа тривала 9 місяців, час перебування в полку після школи був пливкий, від 3-ох до 6-ти місяців. Школа ділилася на 3 періоди: рекрутський, підстаршинський і старшинський. У рекрутському теоретичних предметів майже не вчили, за виїмком реґуляміну служби та річей, що їх повинен знати звичайний вояк. У підстаршинському періоді подавали вже більше теоретичних предметів, яких було найбільше у третьому, старшинському. Кожний період закінчувався іспитом. Після скінчення школи був один головний іспит (мова ввесь час про школу артилерії).

Атмосфера в школі була невимовно прикра. Кожний вихованець мав глибоке переконання, що команді школи не залежить на творенні кадри добрих старшин з найбільшою кількістю теоретичних і практичних відомостей, тільки на *перетомлюванні молодих людей, ломанні їх характерів та просто на заспокоюванні своїх садистичних нахилів*. Старшини не мали в вихованців авторитету фаховців-виховників, тільки тих, що мали в руках кнут. Правдивих фаховців було в школі мінімально. Цікаво, що майже ввесь корпус професорів-старшин складався з людей злобних та жорстоких. У школі старшин артилерії у Володимирі було спершу 6 батерій, потім 9, у кожній з них по 3—4 старшини, крім цього 6—7 старшин для цілої школи, так. що разом було там ок. 40 старшин та ок. 30 підстаршин-інструкторів. Здається, що найкращою кваліфікацією польськ. підстаршини, щоб діста тися на становище інструктора до школи підхорунжих, було мати якнайбільший засіб знання ординарної лайки та ненависти до інтеліґента. Старшини й підстаршини висилювали свою фантазію, щоб докучити вихованцям школи, ці останні — щоб відплатити їм різними пакостями. Іноколи було враження, що це не школа старшин, тільки карне заведення, в якому йде безупинна тиха боротьба між вязнями і дозорцями. У вихованців не було не стільки сентименту й довіря до виховників-старшин, але було найбільше недовіря, получене з глибокою ненавистю. Кожний мріяв тільки про хвилини перерви, підчас яких не було випадку, щоб хтось із вояків-вихованків звертався до викладовців за додатковими поясненнями: одні й другі негайно відверталися й відокремлювались, підкреслюючи поділ на два ворожі табори. Навіть у світлиці, призначеній для плекання товариського життя, при вході старшини на салю — мовкли розмови та віяло морозним духом, який тривав так довго, як довго старшина був присутній. Старшини це, очевидно, вичували, але реаґували на це тільки репресіями підчас найближчих вправ або підчас нічної інспекційної служби.

Подаемо для ілюстрації низку конкретних прикладів:

Улюбленою методою дошкулювання вихованцям було замінювати години теоретичної науки на науку практичну, так, щоб практичних вправ було кілька годин підряд. Тому, що сам старшина томився, він переводив вправи на зміну з підстаршиною. Це не була гостра муштра — це була мордівня. Загально прийнятою системою вишколу було казати — бігати. Вихованці *годинами* бігали й падали на землю. Коли хтось особливо був фізично сильний та не видно було по ньому втоми — скорочували йому час обідньої перерви з 2-ох годин до пів години, після якої казали йому знову бігати й падати. Дуже часто накладали на вихованців великий, твердий і важкий військовий сінник і казали з ним разом бігати. В Острові Мазовецькім були на полі вправ порозставлювані всілякі перешкоди для коней (вправи з перескакуванням). Як довго школа старшин артилеристів була в Острові — за найменшу, здебільша уявлену провину, була кара: перебігати кілька разів усе поле вправ, перескакуючи усі перешкоди в бігу, як кінь. Дуже часто виконувала це за кару ціла батерія, при чому такі „вправи" тривали інколи цілими годинами. Люди з утоми мліли. Коли вихованці голосилися, що таки втомлені, що ніяк не всилі дальше бігати і просять хвилини відпочинку, — карали їх за те, що не стояли якслід струнко. Від 40—50% вихованків не кінчило школи, бо підчас її тривання діставали жиляки, нервицю серця, сухоти або руптуру. Запалення легенів та сухоти діставали головно тому, що ганяли ними на морозі так довго, поки не були цілком мокрі, після чого казали їм стояти довго на „позір". Руптуру діставали після приказу — піднести гарматне колесо!

Другою катеґорією знущань були хитро придумані пакості підчас нічних інспекцій. Наприклад: Старшина приходив нічччю на салю та, не маючи рішуче до нічого причепитися — сам крадькома підкидав недокурок чи трохи сміття з кишені на долівку, алярмував цілу салю, казав одягатися всім у полевий виряд, чотирьом вихованцям казав брати коц за 4 роги, кидав туди той один недокурок, цілу батерію формував у чвірки, на чолі йшла чвірка з коцом і недокурком, дальші дві чвірки йшли з лопатами та джаґанами; так машерувала батерія кілька кільометрів у поле, там копали глибоку яму, закопували недокурок і верталися до касарні досипляти ніч! Коли спеціялістові від такого провокаційного підкидування сміття не вдавалося неспостережно нічого підкинути (бо дижурні вихованці вже не спускали з нього ока, йдучи за ним крок в крок), тоді він хапався іншого способу: нпр. переводив *уночі* контролю чистих рушниць, плащів ітп. Завсіди щось підчас такої контролі було „не в порядку", що давало притоку до важких кар. Найбільше лютував старшина при контролі чистих ніг: хоч як уже всі вихованці пильнувалися (це ж були інтеліґентні молоді люди), інспекційний старшина стверджував зправила у більшості брудні ноги. Досить було зрештою, щоб причепився до одного вихованця: тоді вся батерія (пересічно 60 вихованків) мусіла переходити цілу процедуру, без уваги на пору року й пору ночі. Долівка в касарні була асфальтована, зверху терована. До вмивальниці треба було збігати на партер босо. Найчистіші ноги, перебігши згори на долину, були такі чорні, що ножем не можна було зішкробати теру, причепленого до мокрої стопи. Так ганяли вихованків по кілька разів ніччю „мити ноги" (очевидно — серед найгрубшої лайки), після чого приходила погроза, що за невиконання приказу прийде кара вранці. Інша садистична шикана полягала у тому, що інспекційний старшина брав вночі тихцем чоботи вихованка та кидав їх у високу, повну води, бочку на подвірі, після чого вертався і будив того вихованка, кажучи йому, що „бути ктось вам скрадл". Даний вихованок знав уже, що це значить, мусів мерщій схоплюватись і бігти на подвіря та витягати з бочки свої чоботи, після чого діставав приказ негайно так їх чистити, щоб блестіли, як „ясни ґвінт". Це була спеціяльність поручника Щепана Маліновського, старшини-викладовця, який сам із загальної освіти мав лише 6 ґімназіяльних кляс.

Іншим таким садистом був поручник Лінк. Він напр. навмисне при вправах казав переточувати гармати крізь глибокий рів, щоб потім звідти годинами витягали їх. Такий пор. Сиський до науки кінної їзди вибірав завсіди найнеспокійніші, неуїжджені і злобні коні, приділюючи їх вихованцям, яким наука їзди йшла найтрудніше; йому не залежало, щоб вихованок навчився найшвидше і найкраще їздити верхом, тільки щоб якнайбільше разів злетів і потовкся та щоб після того ще його упокорювати й фізично мучити: тим, що падали, казав впродовж кількох днів тричі денно голоситися до карного рапорту (ранком в 4 год., підчас обідньої пори та вечером), з сідлом на собі та полевим вирядом. При рапорті (ранком поручник лежав у ліжку, а рапорт відбувався в його кімнаті) старшина кепкував собі з кандидата на старшину, що він — кінь з сідлом, яким треба ганяти...

Підкреслюемо з притиском, що все воно діялось не тільки в отій одній школі у Володимирі Волинськім, але подібні „військово-начальні" методи належали до *системи*, що обовязувала по всіх школах підхорунжих у Польщі. Таких Маліновських, Лінків, Сиських, Зайончковських, Новаків і Мандатів із артилерійської школи у Володимирі було по всіх військових школах у Польщі безліч: вони в усякому разі творили більшість загалу виховників польських резервових старшин.

Чи можна тепер дивуватися тому настроеві, який панував у польському старшинському корпусі? Між активними старшинами й резервовими панувала прірва, що її відчував кожний старшина і кожний вояк. Знову ж між старшинами взагалі та вояками й підстаршинами не було в найменшій мірі ніякого товариського духа, *найменшого почування вояцької спільноти*. Можна собі уявити, що коли зясована вгорі система військового виховання виглядала так, як ми її представили, у школах підхорунжих, — то як жахливо виглядав вишкіл неінтеліґентного рекрута та вишкіл підстаршин!

Один образець із школи підстаршин у Пикуличах к. Перемишля: в одну суботу казали там кандидатам на підстаршин носити воду миття підліг у касарні — кожному у свому куферку чи своїй валізці! Коли ж хтось мав плетену валізку — мусів 25 разів напомпувати собі воду до валізки, замкнути валізку на ключ (!) і занести її до касарні!!

Активним старшинам не залежало на вояках, що ними погорджували, як колишні пани своїми кріпаками. Знову ж резервові ненавиділи активних та не мали сентименту до підстаршин, спеціялістів від найгрубшої лайки.

Не дивниця, що в історичній хвилині, коли армія повинна була творити суцільну громаду, обеднану не тільки механічною дисципліною, але й тими всіми нитками, що їх витворює спільне вояцьке життя, — польська армія виявила від першого дня, що такої суцільности вона не мае. Додаймо — різнонаціональний характер армії та вплив на різнонаціональних її членів — 20-літньої польської національної політики. Не дивниця, що зараз у перших днях війни активні польські старшини, користаючи з свого упривілееного становища, кинулись масово втікати, резервові старшини, з мінімальним знанням військової справи, не змогли втримати на собі майже всього тягару військового проводу, а вояцтво залишилось здане на власну долю.

Списав homo polit.

ВІЙНА В МИНУЛОМУ І СУЧАСНОМУ

Стратегія несподіванок і заскакування запорукою успіху

„Veni, vidi, vici" — прийшов, побачив, переміг. Клясичне коротке звідомлення, що ним Цезар повідомив сенат про свою побіду над малоазійськими володарями, вказує на ту надзвичайно важну передумову успіху всіх стратегічних і тактичних задумів: на „заскочення". Так було за римських часів, так було все впродовж цілої історії воєн. Фридрих Великий, що під Льойтен проти всіх воєнних правил заатакував три рази сильнішу австрійську армію, цілий переможний похід Хмельницького на Польщу, Наполеон І., що наказом „vitessé, activité, célérité" гнав своїх ґенералів невмольно вперед, ґенерал Стевард, що в часі американської сецесійної війни сміливим нападом свого відділу на тил ворога спантеличив цілу союзну армію, ґенерал Людендорф, що тільки в товаристві кількох старшин заїхав самоходом під браму цитаделі в Лттіх та своїм рішучим виступом примусив кількасотну залогу зложити зброю, — всі вони будували на заскоченні ворога. Не диво, що в приписах німецької армії читаємо: „Заскочення паралізує фактично й духово протиакцію ворога, вирівнює ворожу перевагу щодо числа й боєвих засобів, заощаджує жертви".

Винахідливість та зрозуміння ходу думок противника, наведуть вояка на зміну боєвої тактики, допоможуть йому перехитрити ворога. Саме хитрощів, що ними можуть похвалитися напр. французи, бракує передусім англійцям. Якийсь несподіваний маневр, що нині пощастив одній стороні, стає часто вже на наступний день на цілому фронті противника предметом навчання, але використаний вдруге — кінчається невдачею.

Передумовою заскакування є тайна й швидкість діяння. Новочасна техніка одночасно облегчує це й обтяжує. Авто й літак дають змогу перекидати у швидкому часі навіть більшу масу війська й матеріялу на довільне місце на фронті. Змеханізовані й змоторизовані відділи своєю силою і швидкістю мають також змогу лискавично пробиватися крізь ворожі лінії й часто вдиратися в крило або й тил ворога. Ґранати далекобійних гармат, летунські бомби, несподівано можуть вдаряти в ті ворожі місця, в яких противник почувається найбільш безпечно. Штучною мрякою можна покривати величезні простори та барабанним вогнем заглушувати гук моторів. Зате камера розвідчого літака чи відповідний прилад розвідчика може своєчасно демаскувати офензивні задуми противника. Таємниця стає щораз більше строгим обовязком. Одно нерозважне слово, що звичайному воякові може видаватися найбільш невинним, може довести до зради таємниці й невдачі заскочення. Командант армії, згідно з порадою фельдмаршала Мольтке, повинен „підпорядкованим йому командним станицям говорити тільки те зі своїх плянів, що необхідне, щоб осягнути мету". Щоб успішно заскочити ворога, внести замішання в його ряди, накинути йому спосіб діяння, зломити його відвагу та спаралізувати боєздатність.

Нові боєві засоби й нова тактика завдячували все свої найбільші успіхи несподіванці. Коли 20. листопада 1917 р. вигринули перед німецькими лініями численні відділи повзів, то не сила зброї, тільки непривиклість до такого виду й безрадність, як стрінути ворога, спаралізували оборонців і влім малощо не став проривом цілого фронту. Коли знову німецькі відділи на весні 1918 р. по завзятій стрілянині та ґазуванні батерій противника перейшли під охороною вогневого валу до атаки, то не натрапили ані на порозривані рови противника, ані на стирти його трупів: противник, отуманілий і блідий зі страху, оголомшений несподіванкою, на цілій лінії просто підніс догори руки. Коли ж одна чи друга сторона до нової зброї та до нової тактики вже призвичаїлася, то та зброя тратила свою попередню силу. В липні 1918 р. перед фронтом одної німецької дивізії під Ніоном лежало цілковито розбитих 50 повзів. Чотири тижні пізніше, коло Рем, французи своєчасно відбили німецький наступ, подібний до того, про який ми вище згадали.

Ґенерал-полковник фон Сеект, один з передових старшин німецької армії, учитель стратеґії й тактики Райхсвери, в численних своїх працях все вказував на те, що схема є найбільшим ворогом вояка та що скоріше можна ворога перемогти навіть не надто влучною, але новою й несподіваною методою, ніж старою і всім відомою.

Теперішня війна відзначається більше, ніж кожна попередня, саме такими несподіванками. Всі німецькі старшини всіх службових ступенів все вміли відповідно використати момент несподіванки й ворога під кожним оглядом заскочити. Не може бути на те більш переконливого прикладу, як початок травневого наступу на заході. Англійці, французи, бельґійці й голяндці почувалися якнайбезпечніше за своїми граничними укріпленнями. Вони в усякому разі числилися зі шкільною методою земної атаки, що її згідно з досвідом зі світової війни все можна гарматним і скорострільним вогнем якщо вже цілковито не відбити, то бодай на довший час здержати, аж доки на загрожені позиції не підтягнеться відповідних резерв. Німеччина використовувала кожночасно зовсім нові, несподівані методи. Вповні використано силу й прикмети мотору, особливо літака; того самого дня, коли розпочався наступ, німецька летунська піхота вже була захопила поодинокі бази й твердині, віддалені десятки, а то й сотні кільометрів від правдивого фронту. Спадуни враз із бомбовими атаками німецького летунства відразу спаралізували вороже летунство, здезорганізували взагалі цілу оборонну систему противника, так, що вже не можна було навіть перевести мобілізацію.

У теперішній війні Німеччина створила нову форму стратеґії: получила прорив з окружуванням. Своїми несподіваними початковими успіхами вона ввесь час диктувала противникові закон діяння. Нема сумніву, що ці нові форми ведення війни на заході ще не вичерпалися й заки війна скінчиться, доведеться нам пережити ще не одну несподіванку.

Міна, як зброя у летунській війні

Від десятиліть міна була виключним привілеєм морської війни і то так під оборонним, як і зачіпним оглядом. В оборонних цілях закладали мінові перепони перед власними пристанями, перед гирлами рік і на своїх територіяльних водах, що мало хоронити ці терени перед зближенням ворожих воєнних кораблів. Рівночасно закладали мінові перепони й перед ворожими пристанями та в тих частинах моря ,куди найчастіше запливають ворожі воєнні і торговельні кораблі. Були ще й так звані тактичні мінові перепони, що їх закладали вже в часі морського бою на те, щоби примусити ворожі кораблі до некорисних для них стратеґічних рухів.

Крім того останнього випадку кожна воююча сторона намагалася заложити мінові запори там, де їх ворог найменше сподівається, й очевидно так, щоб ворог не міг їх ані бачити ані оминути. Найбільший успіх мають міни заложені там. де є живіша морська комунікація, так. що гирла рік, проливи до ворожих пристаней, де на розмірно вузькому терені курсує багато кораблів — ідеально до того надаються. Та саме на тих теренах є одночасно найсильніша оборона, так. що воєнні кораблі й підводні човни, якщо вже взагалі можуть закладати там мінові запори, то тільки в поважному обмеженні й із великим власним ризиком.

Розуміється, що вже віддавна пошукувано засобів, при помочі яких можна б ті обмеження й більше ризико оминути. Не треба було аж надто великої бистрозорости, щоб у тій цілі використати літаки, що без більшого труду й ризика можуть туди дістатися ,куди воєнний корабель не має взагалі доступу. Летунські міни провізоричної конструкції стосували вже в часі світової війни. Від того часу летунську міну безупинно вдосконалювали, так що нині вона вже стала направду небезпечною зброєю у війні на морі й то саме там, куди воєнний корабель не має доступу, бо не тільки в гирлах рік і в доїздах до портів, але часто навіть і в самих пристаневих басейнах.

Німецьке летунство використовує той воєнний засіб у боротьбі проти Англії у щораз більшій мірі. Майже кожного дня можна вичитати в звідомленні німецького верховного командування, що продовжувано закладати мінові перепони перед англійськими пристанями. Літаки закладають міни та не чекаючи на те, чи на них напореться який ворожий корабель і затоне, чи ні, вертаються назад до своїх баз. Але саме тому, що противна сторона не може заувалажити тих корабельних втрат, їх легко промовчують. Та всеж в англійських звідомленнях, хоч які вони скупі, коли йде про англійські втрати, можна стрінутися зі звідомленням адміралції, що знову якась воєнна чи торговельна морська одиниця наїхала на міну й затонула. Але багато важнішою від дійсної листи ворожих корабельних втрат є дезорґанізація мореплавства, вїзду й виїзду кораблей із пристаней. Питоменністю летунських мін є те, що виловлювачі мін не тільки не можуть так легко найти їх, але й виловити чи знищити. Щоби виловити чи знищити летунську міну, треба звичайно жертвувати одним кораблем. Якщо вже перед вїздом до якоїсь пристані заклали мінову запору, то зправила тривало довший час, заки можна було її знайти й унешкідливити. Коли ж на якомусь терені зауважили летунські міни (напр. зауважили літак, що закладав міни), тоді найскоріше замикають дотичні води для корабельного руху на довший час і починають розшуки за мінами. Розуміється, що таке перервання морської комунікації, тим більше тоді, коли це діється майже кожного дня і перед найважнішими пристанями, сильно пакостить ворогові під кожним оглядом, зокрема дезорґанізує його торгівлю й ціле господарство, що особливо прикре для такої країни як Анґлія. Відомо, що льондонська пристань тільки через саме закладання мінових запор втратила більше як половину своєї спроможности. До того долучується ще й те, що німецькі літаки не вдоволяються одноразовим заложенням мінових запор, але повторять таку процедуру так часто, що властиво Анґлія не може дати собі з цим ради, бо заки одну міну виловлять, то на її місці вже знову появляються нові. При тому в закладанні мінових запор літакам практично не можна перешкодити.

Анґлійці намагаються опанувати ситуацію в той спосіб, що доїзди до всіх своїх портів держать під контролею величезного числа виловлювачів мін, а це з черги означає постійне заанґажування величезної скількости матеріялу й персоналу. Треба держати в безнастанному поготівлі не тільки величезну скількість виловлювачів мін, але й інших воєнних кораблів та літаків й цілу прецизну охоронну орґанізацію. А це абсорбує величезні сили, що їх тим самим відтягається від інших завдань.

В противенстві до того анґлійці своїми летунськими мінами взагалі не можуть мати в Німеччині ніякого успіху, вже хоч би з огляду на ґеоґрафічне положення Німеччини і те, що Німеччина у багато меншому ступені здана на морську комунікацію, ніж Анґлія.

Акція літаків у закладанні мінових запор це повна самовідречення праця. Вона досі цілковито невідома, але до остаточного вирішення війни причиняється не в меншій мірі, ніж кожна інша воєнна акція.

Третє число німецького місячника „Das General-Gouvernement“

Трете окреме число інформаційного німецького місячника „Das Generalgouvernement“ під редакцією д-ра Гайнріха Курца, має декілька дуже поважних статтей, оповідань і віршів українських авторів. На його цікавий зміст складаються:

Редакція: Національні ґрупи в Ґенер. Ґубернаторстві; д-р К. Лік: Поворот холмських німців до батьківщини; д-р Г. Курц: Тут живуть швабиǃ; проф. д-р В. Кубійович: Українська національна ґрупа; І. Добрянська: Одяги лемків; проф. д-р Б. Лепкий: Староукраїнські фрески; Лемківська колядка; Ю. Тарнович: »В зеленому гаї; вірш Б. Лепкого: Минає ніч; д-р Г. Шатковський: Ґоралі, д-р Р. Альбрехт: Ґоральське народне мистецтво; Й. Зоммерфельд: Ворожнеча до жидів в Польщі до пол. 17. ст.; Е. Ерлер: Перегляд І. краківської вистави зразків; Г. Менц: Німецька освітня станиця у Кракові. — Ст. 54, 4°. В тексті 44 світлин, з того 15 з українського життя і 3 карти, з того 2 про розселення українців на Лемківщині та в Холмщині. (Ціна 4 зол.).

В редакційній передмові читаємо м. ін.:

„Українці, що живуть при кордонах Ґенерального Ґубернаторства на Сході і на південному Сході, це найбільш на захід висунені відгалуження великого, замкненого українського простору розселення. Внаслідок столітньої національної боротьби з поляками втратили вони деякі старі питоменності. Не зважаючи на це різні національні одяги і селянське народне мистецтво, свідчать про їхню окрему народню культуру. Ця прикордонна національна ґрупа видала з себе кількох поетів, що творять черпаючи з багатого джерела народніх леґенд і оповідань. Українська народня пісня звенить при кожній нагоді в кожному далекому гірському селі Лемківщини чи Холмщини“.

Проф. В. Кубійович зясував у своїй вичерпуючій, інформаційній статті розселення українців у Ген. Губернаторстві, поділ на 4 територіяльні одиниці, національні й релігійні умовини, подав густоту населення, приріст, смертність, далі про еміґрацію, тощо.

Проф. д-р Б. Лепкий у своїм історичнім нарисі »Староукраїнські фрески« подав про три цікаві памятки українського малярства з XV. ст.: фрески в замковій церкві в Люблині, в катедрі в Сандомирі та в каплиці св. Хреста на Вавелі. Люблинські фрески мають докладну дату: 15. серпня 1418. Фрески в Сандомирі повстали в роках 1423—34, а в Кракові в 1470 р. Автор описав і схарактеризував докладно ці праці мабуть західньо-українських малярів, підкреслив факт, що в їхніх творах лучиться східнє й західнє мистецтво.

Король Ягайло, що мав четверту жінку княжну Софію Гольшанську та був під сильним впливом української культури, що проміювали тоді а Києва на цілу східню Европу, спровадив 1392 р. українських малярів до Кракова для малювання церков. В тих часах, — як пишуть польські вчені — »польські малярі вміли тільки красити стіни та малювати золоті зорі...« Українські малярі, що мали тоді велику славу, малювали не тільки церкви у Люблині, Сандомирі й Кракові, але також у Ґнезені та Бресляві, про що згадують польські літописці. Одначе пізніше поляки переважно понищили й позатирали сліди цих українських мальовил, як прим. епископ Солтик у Ґнезені в XVIII. ст. Почування оправданої національної гордости огорне кожного українця, що читатиме про ці твори українських малярів. Тому побажане було б, щоб проф. Б. Лепкий написав про ці речі окрему працю не тільки в українській, але й у німецькій мові, та видав її з додатком цих незвичайно цікавих і то колірових ілюстрацій. Це був би великий вклад у нашу мистецьку літературу, зокрема для чужинців воно мало б велике значіння. Вже сама ця стаття в журналі „Das Generalgouvernement“ викликала хоча би серед німців чимало коментарів на теми наших культурних цінностів та надбань.

У статті про лемківські одяги Ірина Добрянська подала докладний опис традиційного жіночого й мужеського одіння на Лемківщині. Внаслідок значної віддалі від міст, боротьби лемків за свою національність, їхнього консерватизму — досі зберігся довольі добре їхній традиційний одяг. Гарні світлини доповнюють ту цікаву написану статтю.

Дальше поміщена лемківська колядка »Ясна зоря сіяе над Лемківщиною«, та новеля Юліяна Тарновича в гарному перекладі Сеппа Сіwіци, »В зеленому гаї«, з життя дроворубів. Працьовите, тверде життя лемків виступає в цій новелі в цілій повноті поетичного вислову.

Вкінці — один вірш Б. Лепкого »Минає ніч«, у прегарному перекладі Остапа Грицая.

Це замітна позиція »Україніка« в німецькій мові.

З інших річей звертають увагу статті д-ра К. Ліка про холмських німців, д-ра Г. Курца про швабських німців, дальше дві статті про ґоралів і стаття д-ра Зоммерфельда про жидівське питання.

З великим зацікавленням прочитає український читач це 3-тє число „Das Generalgouvernement“ за грудень 1940 р., що його сміливо можна назвати українським числом цього репрезентативного німецького місячника.

Треба на тому місці висловити признання й подяку редакції журналу „Das Generalgouvernement“, а то д-рові Курцові, за його підбір не тільки високовартісного матеріялу на українські теми, але й поважних українських імен, що очолюють сторінки цього журналу.

І. Д.

Румунія за новим ладом в Европі

БУКАРЕШТ, 18. І. — Румунські щоденники ведуть гостру боротьбу проти Анґлії, бо анґлійська преса воює брехнею й наклепами з Румунією та іншими державами південно-східньої Европи. Часопис „Буна Вестіра“ помістив перегляд положення по обох воюючих сторонах під наголовком „Чому Анґлія мусить бути зломана“. Він ствержує, що так довго на землі не запанує порядок і суспільна справедливість, як довго ще істнує анґлійська імперія, що зросла й збагатилася шляхом господарських грабункових нападів, торгівлі невільниками і використовування національних і суспільних непорозумінь. Хапчивість анґльо-саської раси — це був від століть панівний політичний чинник. Як його знаряддя були масонські льожі та спільнота інтересів з міжнароднім жидівством.

У службі Анґлії станули в останніх десятках літ і підчас теперішньої війни ці всі держави, що ними кермували масони й жидівські впливи, як Франція, Чехословаччина, Польща, вкінці також і Румунія. Тепер упродовж нецілого року анґлійців викинули з Европи. Коли настане мир Европа творитиме одноцілий господарський і політичний простір під реалістичним і мудрим проводом Німеччини. Тоді настане також політичне і суспільне успокоєння на південно-східньому відтинку Европи. Чинник суспільної справедливости запевнить кожному спокійну й чесну працю. Також спірні територіяльні справи на цьому просторі будуть зліквідовані в дусі справедливости й тривалого мира. Леґіонарська Румунія стоїть безоглядно за цими ідеалами та готова не тільки працювати для них, але й боротися за них.

—o—

Анґлійці й совітські закупи в Злуч. Державах

Штокгольм, 18. І. — Анґлійське міністерство господарської війни, що кермує політикою бльокади, зайняло тепер супроти Совітів становище, що викликало у всьому світі велике враження. Вже самі вістки про те, що Совіти купили у Злучених Державах більшу кількість сирівців, спричинила появу тієї заяви, що її загально оцінюють, як прояв анґлійської люті з приводу совітської невтральности та останнього німецько-совітського господарського договору. Причиною тієї анґлійської люті стало те, наче б то совітський уряд збирає кораблі, щоб ними перевозити товари із Злучених Держав до себе й далі до інших европейських країн. Анґлійці побоюються, що ті товари підуть через Владивосток та Сибір до Німеччини. Американська пресова аґенція „Юнайтид Прес“ зазначила, що вс' вістки слід приймати дуже здержливо, але анґлійські урядові круги випустили з цього приводу офіційну заяву такого змісту: „Анґлійський уряд стежить за розвитком тих справ із найбільшою увагою, щоб у слушний час прийти з відповідним протизасобами. Коли правдиві ті вістки, що Совіти готують більшу торговельну фльоту для перевозу товарів зі Злучених Держав до Німеччини, то тоді положення стало б поважне“.

Шведські повідомлення, що торкаються тієї самої справи, кажуть, що згідно з тим, що думають в Анґлії, положення стає „складне, щоб не сказати незручне“. Безпосередньо від Совітів годі добитися яких-будь інформацій. Анґлійці сподіваються, що американці найдуть відповідні засоби. Мабуть анґлійці будуть цю справу обговорювати в Уошинґтоні. „Финеншил Нюс“ помістили статтю, яка закидає Совітам, що під кінець мин. року вони закупили в Америці 5 міліонів тон нафти, 5 міліонів тон пшениці й дуже багато целюльози. Всі ті товари мали б перевезти зі Злучених Держав до Владивостоку. „Финеншил Нюс“ одверто говрить, що треба припинити цю торгівлю. Коли інші держави, що не воюють, бажають імпортувати товари з допомогою транссибірської залізниці, то вони мусять на те мати відповідний дозвіл Анґлії! При тім „Финешил Нюс“ додає задиркувато, що такого дозволу ніколи не дістане ані Швеція ані інша зацікавлена держава.

ФРАНЦІЯ ВШАНОВУЄ КІЯППА

ВІШІ, 18. І. — В Аячіо відбулося 16. І. торжество в память високого комісаря Сирії й Лібанону, Жана Кіяпа, що його вбили анґлійські летуни. Тіксіе-Вінякур, начальник пресово - радієвого відділу, виголосив промову як представник французького уряду. З доручення міністра освіти в усіх школах Корсики, батьківщини Кіяпа, відбулися того ж дня виклади, присвячені його діяльності.

ЗЛУЧЕНІ ГРОМАДЯНИ ПРОГАНЯЮТЬ ЧУЖИНЦІВ

УОШИНҐТОН, 18. І. — Американське міністерство справедливости повідомило, що у Злучених Державах зареєстрували 4,741.971 чужинців. З 14-ох стейтів хотіли виселити біля 78 відс. чужинців, що там живуть. Виселювання чужинців прийняло найгостріші форми у стейтах Ню-Йорк, Пенсилвенія, Каліфорнія, Месечесет та Ілінуа.

АНҐЛІЯ ВОЮЄ З ЖІНКАМИ Й ДІТЬМИ

ВІШІ, 18. І. — Справа пароплава „Мендоза“ відбилася дуже сильним відгомоном у світовій пресі. „Мендоза“ намагалася тричі виплисти з пристані Ля Плята на повне море. Одначе за кожним разом перешкодив їй у тому анґлійський помічний кружляк, що чатував перед гирлом Ля Плята поза уруґвайськими територіяльними водами. Панує тут переконання, що французький капітан виплине на повне море, якщо тільки буде відповідна нагода. Один анґлійський водолітак осів на море біля „Мендози“ з приводу браку бензини. Цей водолітак стежив за „Мендозою“. Уруґвайська поліція притягнула цей водолітак до пристані та інтернувала його залогу. Анґлійські морські кола признають, що в ніякому разі не допустять, щоб французькі кораблі виплинули на повне море, бо вони не мають і не дістануть анґлійського цертифікату мореплавби. Так отже французькі кораблі не можуть перевезти харчів для жінок і дітей в незайнятій частині Франції. Анґлійське становище викликало величезну бурю в цілому світі

Новинки

КАЛЕНДАР

СІЧЕНЬ

19. НЕДІЛЯ — БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ.
20. Понеділок — † Соб. Івана Хрест.

— НА БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ у краківській гр.-кат. церкві відправлятимуть читані Служби Божі в год. 7, 8 і 9. (В 12 год. не буде читаної Служби Божої); год. 10: співана Служба Божа; год. 11.30: Водосвяття перед церквою; год. 16: Вечірня.

— АДМІНІСТРАЦІЙНА КОМІСІЯ ПРАВНИЧОЇ СЕКЦІЇ УЦК запрошує оцим усіх українських правників Кракова, що працюють в адміністрації, та правників, що цікавляться адміністраційним знанням, прийти на сходини в с у б о т у 25. січня н. р. о год. 17-ій в домівці УЦК при вул. Зеленій ч. 26/5. — Центральна Правнича Секція.

ВП. АНДРІЙ ФОВИЦЬКИЙ, дипл. інструктор фізичного виховання або його знайомі, просимо ласкаво подати нам адресу: »Дорога«, Краків, Райхсштрассе 34.

— 500 НОРВЕЖСЬКИХ ФАХОВИХ робітників прибуло до Німеччини.

— ВОЄННИЙ ПРОМИСЛ АНҐЛІЇ є в стані великого хаосу. Робочі й технічні сили зле використовують, так що деякі праці виконують у подвійному часі.

— ПРОТИ ЖИДІВСЬКИХ ФІЛЬМІВ. Американсько - жидівські фільми з політичною тенденцією не мають щастя. Підчас висвітлювання фільми Чапліна »Диктатор« в Чіле доходило до бурхливих демонстрацій. У Вольпартізо мусіли перервати висвітлювання фільми, бо хтось кинув слізну бомбу. Публика кричала: »Геть з жидами! Геть з Чапліном!«

— МОРОЗИ Й ВОВКИ В РУМУНІЇ. Від понеділка Румунію навістили незвичайно сильні морози, особливо Молдавію. В Яссах мороз доходив до 36 ступнів. По селах появилися тічві вовків, що їх мороз і голод вигнали з лісів. Сильна мряка утруднює боротьбу з вовками. Досі нема даних про число жертв морозів і вовків у Румунії.

— АРҐЕНТИНСЬКА КУКУРУДЗА ДЛЯ ЕСПАНІЇ. До Валенсії приплив перший корабель з Арґентини, „Убідарте", з вантажем 5.300 тон кукурудзи. Це перша пересилка в рямцях достави 350.000 тон арґентинської кукурудзи для Еспанії.

— РИЖ ПРИЧИНОЮ СМЕРТИ 4-ох ОСІБ. В одній італійській хаті біля Павії поскладали на горищі мішки з рижем. Вночі під тягарем рижу завалилася стеля. Згинули 4 особи.

— КАТАСТРОФА МАДЯРСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ЛІТАКА. На летовищі у Великому Вараждині розбився пасажирський літак, що курсував на шляху Будапешт — Клявзенбурґ. Згинуло 3 пільотів і 9 пасажирів. Решта пасажирів важко ранена.

— ЯК АНҐЛІЙЦІ »ОСВОЮЮТЬ« КРІЛИКІВ. Як у Лондоні обходять максимальні ціни, про це свідчить цей гумористичний факт. Після устійнення максимальних цін на мясо диких кріликів усі вбиті дикі крілики стали за одну ніч нагло »освоєними«. За їх делікатне мясо треба було платити високу ціну. Вкінці скандал став так голосним, що міністр прохарчування Вултон мусів устійнити максимальні ціни також і на мясо освоєних кріликів, щоб запобігти таким чином цьому незвичайному »освоюванню« диких кріликів.

— АНҐЛІЙСЬКИЙ СЛАВНИЙ ПРОФЕСОР ВБИВНИКОМ. Проф. Джемс, визначний учений, мовознавець і дорадник анґлійської радіофонії, обвинувачений у вбивстві своєї дружини.

— ХВИЛЯ МОРОЗІВ В ЮГОСЛАВІЇ. В північно-західніх частинах Югославії морози перевищають 20 ступнів. В Боснії мороз доходив до 30 ступнів. В Мірбурґу було 25 ступнів морозу. У Славії мороз сягав від 20 до 23 ступнів. Здовж Дунаю було 15 до 20 ступнів.

— ВЕЛИКІ СНІГОВІЇ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ. Від довшого часу тривають у Злучених Державах незвичайно сильні снігові бурі, що їх майже завсіди супроводять дощі, а опісля великі морози. З тієї причини всі шляхи вкрилися ожеледдю так, що годі їздити й ходити. Не переводяться випадки самоходових зударів та інших нещасливих випадків, що їх спричинює ожеледь. У Ню-Йорку мусіли закрити ряд мостів. Багато місцевостей у стейтах Ню-Джерзі, Ню-Йорк та Новоï Анґлії не має електричного струму та телефонічної сполуки, бо під тягарем леду позривалися проводи.

— ВЕЛИКІ МОРОЗИ У ФРАНЦІЇ. Південно-східню Францію навістила хвиля великих морозів. Населення дуже терпить від цього, такого там незвичайного холоду. Його положення погіршує також і те, що воно не має чим палити і що хати незабезпечені перед зимою. Минулого тижня було у Віші 21 ступнів морозу.

— ЖВАВА ДІЯЛЬНІСТЬ. Британське товариство скорої допомоги, що істнує вже 117 літ, може вважати 1940 рік роком своєї найбільшої діяльности. Саме в цьому році внаслідок німецьких налетів, кораблі товариства дали допомогу у 638 випадках.

— ГЕТЬ З АНҐЛІЙЩИНОЮ! У Ніппоні усувають всі анґлійські назви барів, чаєнь і каварень. Також анґлійські назви товарів заступають ніппонськими. Незабаром перестануть надавати радіопередачі в анґлійській мові.

Малий фейлєтон

От так собі...

Дещо про Йордан.

Йордан, свято блеску, свято краси. Йорданом захоплювались найбільше чужинці, а їхні малярі розмальовували прекрасні йорданські картини.

Наші мистці не злюбили тієї тематики, як здебільша багацько свого, залишаючи це всяким Аксентовичам, Сіхульським. Наші малювали з „ізмами", бо тоді „русин" на виставі ахкав від тієї „геніяльности" і платив гроші за те, чого не розумів, як не розумів врешті цього і цей, що малював. У тому саме був увесь секрет осягів „мистецтва" та цих несамовитих творів - потворів, які надавались найкраще до сальону божевільних.

На щастя змінилися часи й не стало ні тих малярів, ні їхніх „творів", а ми не нарікаємо, бо залишився нам Сіхульський і Аксентович...

Загалом зайво нарікати, бо врешті, що це поможе. От — перед Святами — було безліч сподіванок, — вони не здійснились і ніхто не нарікав.

Перед церквою на „дванадцятці" розсновували прямо міражі, що мовляв будуть давати це, а те і — вже виплітали колачі в уяві, люкрували цукром торти та вирішували робити аж почвірну рибу: студженого коропа, лина в майонесі, щуку в хріновій підливі і пструга жареного...

Я не захоплювавсь такими комбінаціями, бо як люблю, то щось одне, зате певне. Та інші важко розчарувались і вирішили відкласти сподівання на Йордан. „На Йордан це вже напевно й обовязково" — чулося по каварнях, в „Полтаві", навіть в „Коктайльбарі" д-ра Малецького при Вісьльній.

І так декілька днів перед Йорданськими Святами тільки про це була балачка — люди просто попали у рибячі настрої, кожний пхався на „Дітля", де на великій вивісці виписано „Карп" та де перед латинськими святами тисячі народу купували рибу. Тепер же завіяло, риба похувалась під лід і ніхто й не додумається, де вона зимує. Вчора йду я до редакції і думаю: ану ж поступлю до цього „Карпа", може якраз... Підходжу, дивлюсь: зачинено! І то на грубезні залізні двері, на два спусти й на дві колодки.

Під дверима якийсь добродій. Десь я його вже бачив. Витупує на морозі, зачіпає зустрічних жидків. Саме спинив якогось.

— Іст Гер Карпфен цу Гавзе?

— Ех вайс ништ! — здвигнув жидок раменами.

— Пшепрашам пана... чи пан Карп єст в дому?

— Ні, — кажу — бачите, що зачинений.

— А то ви, — зрадів добродій, — мабуть також... Ну, гарно... А не знаєте, де цей пан Карп мешкає?

— Не Карп, — перебиваю, — а Короп по українськи. Вчіться правильно говорити рідною мовою...

— Буду вчитись, тільки скажіть, будь ласка, що є властиво з тим Карпом?

— Не з Карпом, а з Коропом: по німецьки „Карпфен", по польськи „Карп", по нашому „Короп". Це є риба, добродію, а не прізвище; бо як би прізвище, то було би по німецьки Карпфен, по польськи Карпіньскі, по нашому — Коропенко...

— Гарно, але порадьте, будь ласка, що робити, бо жінка не дасть мені спокою.

— Нічого. Ходіть зі мною до Консуму.

Приходимо до Консуму. Ввічливо вітає нас один з директорів: „Є рада, — каже, — оселедець!... Маємо прекрасні оселедці!"

Ах, оселедець! Цей безсмертний оселедець! — і я пригадав собі, як славний де Новіна Розлуцький розказував колись стрільцям, як то він мав у Кракові освоєного оселедця, що ходив за ним по плянтах, на університет і разом спав у ліжку. А раз, коли де Новіна переходив із ним через Вислу, цей впав крізь шпару в мості у воду і втопився.

Оселедець! Скільки споминів...

Тепер же знову він стає в пригоді. І то в Кракові, в обидва свята — Різдво та Йордан.

Геніяльний оселедець!...

Левс.

Короткі вістки

= ЮГОСЛАВІЯ має заложити в Парижі компенсаційний уряд, що мав би видобути від Франції 40 міліонів фр. довгу.

= ПЕРЕСЛУХАННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ АМБАСАДОРІВ. В Америці є велике невдоволення з уваги на приречення Рузвелта допомагати Анґлії. Сенатор Клерк домагається переслухати б. амбасадорів З. Д. в Европі, Бюлита й Кенеді щодо їх ролі, яку вони відіграли в рішальних хвилинах перед війною. Америкаський нарід має право про це знати.

= ҐЕН. ДЕНЦ, високий комісар Сирії й Лібанону, відбув інспекцію району Джебель Друзе. Він прийняв представників населення, що висловили привязання друзів до Франції.

= АМЕРИКАНЦІ виступають проти Анґлії за те, що вона ривалізує зі Злученими Державами щодо південно - американських ринків.

= ПОМЕР ҐЕНЕРАЛ ДАНКЛЬ. В Тиролі, в місті Інсбруку, помер ґенерал - полковник б. австрійської армії, Віктор Данкль, у 85-ім році життя. Назвище ґен. Данкля добре відоме старшому поколінню українців, бо армія ґен. Данкля оперувала в часі світової війни на українських етноґрафічних територіях. Перша перемога австрійської армії над російською під Красником (Люблинщина) звязане саме з іменем ґен. Данкля.

= ПАПА ПІЙ XII. прийняв на приватній авдієнції Апостольського Нунція в Італії, Монс. Борґонціні-Дука.

= НА ГРЕЦЬКОМУ ФРОНТІ впав поручник кн. Кастані. у віці 25 літ. Він був останнім нащадком княжої родини Кастані ді Серонета. Ця родина дала католицькій Церкві двох Папів і багато кардиналів, а Італії багато славних мужів в історії культури, політики й армії.

= В ТУРЕЧЧИНІ видали розпорядок, що всі справи, звязані з виробництвом, перевозом і продажю хліборобських продуктів і сировин мають бути під постійною державною контролею.

= РІДКЕ СВЯТО. Перед кількома днями святкувала німецька збройна сила своєрідний ювилей: сотні роковини народин найстаршого віком старшини німецької армії, ґенерала артилерії Теодора фон Бомгарда. На це свято Фірер вислав ювилятові телеґрафічне побажання, а заступник Фірера Рудельф Гес особисто відвідав старенького старшину. В імені німецької збройної сили зложив побажання ювилятові шеф ґенерального штабу армії ґенерал-полковник Гальдер. Слід зауважити, що ґенерал Бомгард є власником відзначення Залізного Хреста а його син і внук є також ґенералами німецької армії.

= ЗАТОНУЛИ ТРИ КОРАБЛІ. Біля Дакару затонув анґлійський корабель »Емпейр Джеґуар«, 1.057 тон. Також затонули два норвежські кораблі в анґлійській службі, »Брандангер«. 6.624 тон, і »Марстенен«. 3.050 тон.

= В АНҐЛІЇ ВЖЕ НЕМА ЗАПАСІВ ЗОЛОТА. Так заявив американський міністр скарбу Морґентав перед закордонною комісією конґресу. Всі запаси анґлійського золота вже або в Злучених Державах або по різних анґлійських домініях у всіх частинах світу.

= БОЛГАРСЬКИЙ ЦАР БОРИС прийняв прем'єра д-ра Філофа на довшій конференції. Болгарське „собраніє" (парлямент) має ухвалити бюджет до 31. січня.

= БРАК КОРАБЛІВ В АНҐЛІЇ. В багатьох анґлійських пристанях стоїть велике число ушкоджених кораблів, що ждуть на направу.

— АНҐЛІЙСЬКИЙ ЛІТАКОНОСЕЦЬ „Ілюстріес", двічі збомбардований німецькими літаками, нездатний на довший час до вжитку.

= НЕПРАВДИВІ ПОГОЛОСКИ про самогубство б. румунського короля — заперечило його найближче окруження. Карло перебуває дальше в Севіллі, де живе незвичайно скромно. Від трьох тижнів не виходить з гостинниці. Всі його заходи, щоб виїхати з Еспанії, досі безуспішні.

ОГОЛОШЕННЯ

Дрібні оголошення

Клясифікаційний катальоґ для українських народніх шкіл можна набути в Делеґатурі У. Д. К. в Нім. Перемишлі, Краківська 7, по 20 грошів аркуш, за попереднім надісланням грошей. 7 2-3

Хто знав би місце побуту мойого брата Степана Погорецького зі Снятина, що в перших днях вересня 1939 р. був жовніром 53 п. п. Кутно, зволить подати його адресу: Михайло Погорецький, Люблин, вул. Сташіца 9, м. 6. 9 2-4

БЕЗ НАФТИ карбітові лямпи вповні освітлюють. Жадайте в сільських і міських крамницях і кооперативах. Пальники — карбід. Фабричний Склад „SIGRO", Краків, Ґродзка 55. 12 1-1

Німецьке Тов. Обезпечень „Silesia", представник для українців в Ґен. Ґубернаторстві інсп. Козій Степан, Краків, Крупніча 22, м. 6. Конто в „Українбанку" в Кракові. Переводить обезпечення від вогню, влому, цивільно-правної відповідальности, самоходової правної відповідальности, нещасливих випадків, транспортів. 3-21

Одинока українська комісова крамниця, Краків — Адольф-Гітлер-Пляц 12. — продає футра, одяги, лиси, ковкіри футряні, дивани, килими, кришталі. Приймає в коміс. Продає без карток. 13 1-1

В справі організації торг. підприємств у Холмі дає інформації Секція Торговельників при УДК. При писемних запитах подати докладні дані про себе і капітал. Під теперішню хвилю деякі бранжі ще зовсім є незаступлені, вільні льокалі є рівнож. Побажаний капітал від 20 тисяч. Побажаний капітал від 20 тисяч. Адреса: С. Т., Холм, Люблинська 6/І. в кімнаті „Українбанку". 14 1-3

Кіно „ВАНДА",
Краків, вул. Ґертруди 5.

висвітлює від 17. І. — 23. І. 1941 р. включно:

Жінка з минулим

В головних ролях:
ВЕРА ЕНҐЕЛЬС — АЛЬБЕРТ ШОЕНГАЛЬС
САБІНЕ ПЕТЕРС — ФРІЦ ҐЕНШОВ

Надпрограма:
АКТУАЛЬНИЙ ЗВУКОВИЙ ТИЖНЕВИК

Початок програми: в год. 16, 18 і 20-ій.

В суботу, неділю та свята в год. 14, 16, 18 і 20.

В неділю та свята поранок в год. 11-ій.

Місця нумеровані. З хвилиною, як починається сеанс, вступ на салю заборонений.

Кіно „УТІХА" Краків, Старовісьльна 16
Тел. 125-16.

Від пятниці 17-го 1941 р. висвітлює веселу музичну комедію п. н.:

Рената в квартеті

— Додаток: Звуковий тижневик з Ґен. Ґубер.

Початок сеансів у будні в 16, 18 і 20 год. — В неділі й свята в 14, 16, 18 і 20 год. — В неділі й свята в 11 год. Поранки.

Кіно „Атлянтік"

Від пятниці 17-го 1941 р. висвітлює цікавий фільм п. н.:

Далі буде

В головних ролях:
ҐУСТАВ ДІСЛЬ, — ВІКТОР СТАЛЬ, ОСКАР СІМА.

Надпрограма:
Культурний додаток і тижневик з Ґенерального Ґубернаторства.

Початок програми в год 4.00, 6.00 і 8.00 веч.
В суботи й неділі в год.: 2.00, 4.00, 6.00 і 8.00
В неділі й свята ПОРАНКИ в 11. год.
Прохаємо приходити точно на початок сеансів, бо з хвилиною, коли почнеться сеанс, вступ на салю заборонений.

Кінотеатр „СТЕЛЛЯ"
Краків, вул. Любіч 15.

Від пятниці 17-го 1941 р. висвітлює веселу комедію п. н.:

Неоправдана година

В головних ролях:
ҐУСТІ ГУБЕР
ҐУСТІ ВОЛЬФ
ГАНС МОЗЕР
ТЕО ЛІНҐЕН

Надпрограма:
Культ. фільма: *„Будуємо корабель"* та „Актуальний тижневик".

Початок у суботи, неділі та свята в год. 14, 16, 18 і 20-ій. У будень в год. 16, 18 і 20-ій. Крім цього в неділі та свята ранішній сеанс в год. 11-ій. Саля добре нагріта.

Просимо П. Т. Відвідувачів притримуватися точно початків сеансів.

Б. І. АНТОНИЧ —

Вибрані поезії

Збірка прегарних віршів поета, що помер у 28. році життя, здобувши вже собі славу одного з найталановитіших українських творців. Це вибір його найкращих творів з усіх 3-ох його книжок, що появилися в рр. 1931-36.

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ
це 1. ч. Бібліотеки сучасних українських письменників.

Започатковуючи „Вибраними поезіями" АНТОНИЧА „Бібліотеку сучасних українських письменників" — Українське Видавництво віддало поклін Лемківщині, що видала на світ того поета.

Мистецька вінета арт. мал. С. Гординського.
Ціна: 2.50 зол. Порто 60 гр.

Замовлення слати:
УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
Краків, Райхсштрассе 34.

Лещетарський виряд

вказівки для виробу й купівлі всіх частин лещетарського виряду.

Ціна 1.— зол.

Правильник лещетарських змагань

Технічні й судейські правила та вказівки до уладжування лещетарських змагань в плоских бігах, скоках, зїздовому бігу і крутобігу.

Ціна 2.— зол.

Порто по 30 грошів за одну книжку.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО.

Незабаром появиться в продажі

Др. інж. Є. Храпливий:
Як працювати в хліборобському вишколі.

В. Островський:
Зайшло сонце в Холмі.
Історична повість.

Проф. М. Кордуба:
Історія Холмщини.

Шкільний співаник
з нотами і текстами.

В. Кубійович—М. Кулицький:
Стінна фізична карта чорноморських країв.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

Кожний земляк повинен

віддати всі свої сили, всю свою працю рідному народові, рідному краєві.
Не особисте добро-щастя, але добро рідного краю.
Служба Україні — це найкраща служба Богові.

Це головні думки поеми
Івана Франка „ІВАН ВИШЕНСЬКИЙ"

Ціна 1.50 зл. Порто 30 гр.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

ВІДНОВЛЮЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1941 РІК!

Місячна передплата — 6 зол.

При всяких оголошеннях, що їх надсилають до Адміністрації для вміщення в часописах, треба надсилати одночасно належитість та подати, чи оголошення має бути вміщене в ЩОДЕННИКУ „Кр. Вісті" чи ТИЖНЕВИКУ, чи, може, в ОБОХ часописах.

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 600 зол., пів сторінки 320 зол., 1/4 сторінки 180 зол., 1/8 сторінки 150 зол. 1/16 сторінки 80 зол.
МЕНШІ ОГОЛОШЕННЯ: 1 міліметер ширини 1 шпальти (або його місце) 1 зол. — В тексті 100% дорожче, на першій сторінці 200% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ: 30 сотиків за слово, найменше 3 зол. Для шукаючих праці 15 сот. за слово. Матримоніяльні по 50 сот. за слово.
КНИЖКИ: Всі книжки нашого видавництва продають книгарні й адміністрація видавництва. Хто хоче замовити книжки просто на свою адресу — повинен наперед прислати належитість і на пересилку, а тоді вишлемо бажані книжки.

ПЕРЕДПЛАТА „Кр. В.": Передплату треба висилати вгори. Передплата однакова в краю й закордоном. Часопису на кредит не можемо висилати. При зміні адреси треба все подавати попередну адресу.

ВИСИЛКА ГРОШЕЙ: Гроші на передплату чи книжки з Генерального Губернаторства треба посилати переказами або чеками нашого видавництва Sch A Warschau Nr. 2.143. З Німеччини чеками нашого видавництва на Postscheckkonto Berlin № 68085.
З Протекторату: чеками „Українського Видавництва" Postsparkasse Prag 78.513. Курс 1 нім марки 2 злоті; 1 чеської корони 20 гр.
При висилці грошей все треба подати на що призначені гроші. Звертаємо увагу: подавати читку і докладну адресу.

За Редакцію відповідає начальний редактор М. Хомяк у Кракові. Видає „Українське Видавництво", Краків, вул. Райхсштрассе 34, II. Тел. 230-39.
З друкарні „Нова Друкарня Денникова" під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7, тел. 102-79.
Verantwortlich für den Gesamtinhalt und Anzeigenteil: Hauptschriftleiter M. Chomiak, Krakau. Verlag: „Ukrainischer Verlag" G. m. b. H. Krakau, Reichsstrasse 34. Fernspr. 230-39. — Druck: „Neue Zeitungsdruckerei", Kommissarische Verwaltung, Krakau, Orzeszkowagasse 7, Fernsprecher 102-79